

Bonn-Erklæringen og de unge

Eleveretninger fra Duborg-Skolen 2005

Duborg - Skolen

Ghetto

Bonn-Erklæringen og de unge

Forsidebillede

Ghetto – denne graffiti dukkede pludselig op på Duborg-Skolens mure en dag i 2005.

Hvem havde ført penselen? Hvad var meningen? Er Duborg-Skolen en ghetto?

På de følgende sider i dette hæfte præsenteres vurderinger fra to klasser på Duborg-Skolen af deres egen og det danske mindretals virkelighed i 50-året for Bonn Erklæringens underskrivelse i 1955.

Elevernes tekster giver bl.a. svar på den uventede graffiti-provokation: Kan det passe, at mindretalsskolen på Duborg og dens elever og måske deres familier – trods de jubilerende erklæringer – i jubilæumsåret 2005 er del af en ghetto?

Foto: Nicole Wickenhauser.

Bagsidebillede – Duborg-Skolen i Flensborg – et dansk gymnasium i Tyskland for dansk-sindede elever med som regel tysk pas.

Foto: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig.

Bonn-Erklæringen og de unge

Elevberetninger fra Duborg-Skolen 2005

udgivet af
Lars N. Henningsen

*Arkivserien
nr. 12
udgivet af Studieafdelingen ved
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig*

Flensborg 2005

Udgiveren takker for støtte til udgivelsen fra
Gårdejer Christian Lassen's Mindefond

Bonn-Erklæringen og de unge
Elevberetninger fra Duborg-Skolen 2005
Udgivet af Lars N. Henningsen

Arkivserien nr. 12
udgivet af Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
Flensborg 2005

ISBN 87-89178-54-8
ISSN 1397-4343

Sats, tryk og indbinding: P.J. Schmidt Grafisk Produktion Vøjens
© Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

I kommission hos Padborg Bog & Idé, Nørregade 16, 6330 Padborg
e-mail: 6982@bogpost.dk

Indhold

Vi er privilegerede

Et Duborg-Skole-projekt i 50-året for Bonn-København Erklæringerne 7

Hjemmeopgaver i dansk på 13. årgang 14

Min holdning til Bonn-Erklæringen

på Duborg-Skolen – og udenfor 32

Hvad vi lærte

Elevbetragtninger om projektresultatet 48

Deltagerliste 53

Studieafdelingens udgivelser 54

Historieklassen 12 HIS 2 på Duborg-Skolen.

Øverst fra venstre:

- Per Pastorff, Jann Krause, Nicole Wickenhauser, Iska Lorenzen*
- Jonas Niemann, Johanne Braun, Lea Kirstein, Saskia Henkel, Gaby Hansen*
- Niklas Ludmann, Line Christensen, Clara Lotte Warnsholdt, Løve Thomsen, Jan Schob*
- Britta Büchner, Julia Matew, Dion Strupp.*

Foto: Erich Kneiding, Flensborg Avis.

Vi er privilegerede

et Duborg-Skole-projekt i 50 året for Bonn-København Erklæringerne

I dagene omkring 29. marts 2005 stod meget i grænselandet i de såkaldte København-Bonn Erklæringers tegn. Der var gået 50 år, siden de to erklæringer den 29. marts 1955 blev underskrevet i Bonn af henholdsvis den danske stats- og udenrigsminister H.C. Hansen og den tyske forbundskansler Konrad Adenauer. Disse erklæringer er en vigtig milepæl på vejen frem mod at sikre et godt forhold mellem mindretal og flertal på begge sider af den dansk-tyske landegrænse og et godt forhold mellem Danmark og Tyskland.

Bonn Erklæringen var den tyske forbundsregerings erklæring om forholdene syd for grænsen. Erklæringen tilsikrede – meget kort udtrykt – det danske mindretal

- almindelige borgerrettigheder
- ret til frit at bekende dansk nationalitet og dansk kultur og benytte dansk sprog
- fritagelse for 5 % spærregrensen ved landdagsvalg
- genindførelse af skoletilskud på 80%
- ret til at oprette skoler med eksamensret og fri ret til at vælge dansk skole.

Tilsvarende tilsikrede den danske regering med København Erklæringen personer tilhørende det tyske mindretal i Sønderjylland/Nordslesvig

- almindelige borgerrettigheder
- ret til frit at bekende tysk nationalitet og tysk kultur og benytte tysk sprog
- ret til at oprette skoler i henhold til den almindelige lovgivning om undervisningsfrihed
- ret til at oprette videregående skoler med mulighed for at afholde anerkendte eksaminer.

Disse erklæringers betydning blev fremhævet i utallige indlæg, debatter og taler i tiden op til og på selve festdagen den 29. marts 2005. Her kom politikere, historikere og aktører til orde.

Men hvad mente de menige borgere? Hvordan vurderer de erklæringernes betydning – og hvor meget ved de overhovedet om disse meget omtalte »grundlove« for mindretalenes liv i grænselandet? Og endnu mere vigtigt: Hvad tænkte unge mennesker om festens genstand?

Elevarbejder på Duborg-Skolen

I det danske mindretals skoler i Sydslesvig blev disse spørgsmål sat på dagsordenen i januar og februar 2005. Direktør Jørgen Kühl fra Institut for Grænseregionsforskning i Aabenraa holdt foredrag om emnet rundt om på skolerne og gav eleverne baggrundsplysninger om erklæringernes forhistorie, indhold og betydning. På det danske mindretals gymnasium Duborg-Skolen i Flensborg gjorde to klasser emnet til genstand for mere intensiv beskæftigelse. Forinden havde Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig stukket nogle spørgsmål ud som vejledning for elevernes arbejder med emnet, nemlig

Hvordan har du det med erklæringens ord om, at du frit kan vælge, om du vil være dansk eller tysk?

Hvordan lever du sammen med dine tyske naboer?

De unge gik på med krum hals. I lektor Lone Anker Jakobsens danskklasse på 13. årgang skrev eleverne hjemmeopgaver om erklæringernes betydning for sindelagsfrihed og identitet. På 12. årgang kastede elever med historie som linjefag sig sammen med lektor Christian Skov og lærerkandidat Susanne H. Pedersen ud i et flerugers projektarbejde. Der blev foretaget interviewundersøgelser, gennemført gruppearbejder og skrevet individuelle besvarelser. Nogle af resultaterne blev offentliggjort på en dobbeltside i Flensborg Avis 19. februar 2005. Samlet blev hele materialet afleveret til Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig i Flensborg.

I Arkivet og Studieafdelingen blev materialet læst. Det var opfattelsen, at elevernes tekster og indlæg giver et godt indtryk af holdninger, vurderinger og stemninger blandt unge mennesker i jubilæumsåret. Derfor lægges materialet frem i dette lille hæfte – som et kildemateriale og signalement af mindretalsvirkeligheden i jubilæumsåret – ufuldstændigt, flimrende – men efter udgiverens vurdering: ærligt og tænksomt.

Projektarbejdet viste, at det var særdeles berettiget at gøre mindretalserklæringerne til emne for undervisningen. Før studiearbejdet havde næppe nogen af eleverne hørt om de jubilerende erklæringer eller tænkt over, at både Duborg-Skolen og deres egne muligheder dybest set bygger på Bonn Erklæringens ord om ret til frit at vælge skole og ret til frit at bekende sig til dansk nationalitet og kultur.

Evalueringer af projektet

Elevernes evaluering ved projektets afslutning viser, at ikke blot de to erklæringer, men også det danske mindretals hele historie og institutionsliv forud havde været

ganske tågede begreber for de unge. Projektet gav eleverne helt ny viden og forståelse for deres egen situation.

»Det er overraskende,« skrev Gaby Hansen, »hvor meget vi har lært om det mindretal vi stort set allesammen er vokset op i. Man skulle tro, at vi vidste hvem vi var eller bedre sagt, hvorfor vi kan være det og udleve det vi er, også uden at et projekt som dette her behøver at gøre os opmærksomme på det, men der var mange der før ikke rigtig har beskæftiget sig med og gjort sig klart, at det faktisk ikke altid har været en selvfølge, at vi/man kan leve og udleve det vi/man vil på den måde vi/man vil. Selvfølgelig skal dette ikke betyde, at man ikke kan vide hvem, og hvad man er, hvis ikke man ved noget om København-Bonn Erklæringerne, men det er alligevel meget interessant og i mange tilfælde sikkert også en hjælp, at vide at tingene engang har været anderledes.«

En anden elev skrev: »Indtil vi har beskæftiget os med København-Bonn Erklæringerne vidste jeg intet om dem. For mig var det en selvfølge, at jeg er elev på Duborg-Skolen, og jeg var ikke bevidst om, at det egentlig er et meget stort privilegium at gå her, som elev med en næsten ren tysk baggrund. Hvis København-Bonn Erklæringerne ikke fandtes, ville jeg ikke være på Duborg-Skolen. Før de blev vedtaget var det sådan, at man skulle kunne tale dansk for at komme på en dansk skole, dog er det jo nu heldigvis sådan, at man selv må vælge hvad man er.«

Et sammendrag

Duborg-projektets resultater er interessant læsning. Elevernes beretninger tegner et billede af mindretalsunges opfattelse af sig selv og af Sydslesvig i jubelåret. Nedenfor fremlægges teksterne som læsestof og kildemateriale for eftertiden.

Som optakt hertil skal det forsøges at give et sammendrag af de unges svar på spørgsmålene: Hvad betyder Bonn Erklæringen for mig og mindretallet? Hvordan vurderer jeg den tilsikrede ret til frit at kunne bekende dansk nationalitet og dansk kultur? Hvordan lever danske og tyske sammen i dag?

Besvarelsernes flimrende billede kan måske sammenfattes under nogle overskrifter, idet ordet hele vejen gives til de unge selv, i forkortede uddrag.

Alle lægger vægt på det sjældne privilegium, som er givet med *retten til frit valg* af skole og nationalt tilhørsforhold. »Vi har i forhold til andre mindretalsområder mange positive ting og friheder i vores område. At forældrene fra begge nationaliteter må vælge, om deres børn skal gå i en tysk børnehave/skole eller på en dansk er en af de vigtigste rettigheder, som blev vedtaget med København-Bonn Erklæringerne. Hver person i det tysk-danske grænseområde må føle sig dansk, tysk eller begge dele tilsammen. De må skifte nationalitetsfølelse fra det ene sekund til det

andet, uden at der er nogen som forlanger, at de endelig skal beslutte sig til en af de to.« (Dion Strupp). Kollegaen Joscha Braun når frem til samme konklusion: »København-Bonn Erklæringerne sikrer os den frihed for vore mindretal, som vi nyder i dag. Vi kan selv vælge nationalitet.«

Mange giver udtryk for, at det danske for dem er et tilvalg – at de nu ikke kan tænke sig en tilværelse uden det tilvalgte – de udtrykker *glæde ved det tilvalgt danske*.

»For mig betyder København-Bonn Erklæringerne en individuel chance,« skriver Iska Lorenzen. »Mine forældre har egentlig slet ikke noget at gøre med det danske mindretal, og hvis København-Bonn Erklæringerne ikke eksisterede, var jeg ikke kommet ind i det danske skolesystem. Dermed fik jeg chancen for at lære en ny kultur at kende, et nyt sprog, som sagtens kunne bruges som mit hverdagsprog. Skolen har åbnet mig vejen i et andet land end det jeg er født i. Selv om Tyskland er mit hjemland, er dansk kultur noget helt andet for mig, for den har præget min uddannelse og halvdelen af min barndom.«

En anden skriver: »Jeg var meget bange den første dag i børnehaven. Jeg kunne jo ikke et eneste ord dansk. Men det var helt anderledes. Næsten alle børn i børnehaven kunne ikke tale dansk. Der fandtes en tid, hvor jeg ikke vidste, om jeg hellere skulle gå på en tysk skole. Jeg gik en dag, kun for at se, hvordan det er, med min veninde på en tysk skole. Det var rædselsfuldt! Jeg vidste ikke hvordan min veninde kunne holde det ud. Der var alt for mange i klassen, der var larm hele tiden, og man skulle sige »De« til læreren – nej, jeg ville hjem på min danske skole. Der følte jeg mig bedst tilpas. Jeg siger tak til København-Bonn Erklæringerne, at de gjorde det muligt for mig at gå på dansk skole og lære noget om den danske kultur.« (Julia Matew)

Det er jo ganske store ord. Men mere »jordbundne« vurderinger mangler ikke i materialet. Friheden og det danske skolesystem fremhæves også ud fra helt konkrete og personlige overvejelser. Bonn-Erklæringen indebærer med sine frihedsprincipper muligheder for unge menneskers personlige fremtidschancer, giver *konkrete privilegier til unge mennesker*, forudsat de gør brug af mulighederne. Måske er dette det allervigtigste for de unge på vej frem:

»Det er en fordel at være del af et mindretal,« skriver Herdis Petersen, »da det åbner døre for mine fremtidsplaner; jeg kan vælge om jeg vil studere i Danmark eller Tyskland, jeg har det lettere på arbejdsmarkedet, da jeg er flersproget. Også mine børn skal i dansk børnehave og skole og have mulighed for at vælge tilhørsforhold.« Saskia Henkel er enig: »Vi har mulighed for at vælge, hvor vi vil læse, i Danmark eller i Tyskland. Det kan have store fordele at tage eksamen på Duborg-Skolen. Det er en fordel at vokse op med to sprog.«

Enkelte føjer helt kontante fordele til vurderingen. Ronja Winkelmann skriver:

»Min holdning til erklæringen er meget positiv, da jeg ellers ikke ville have muligheden for at gå på Duborg-Skolen eller få en dansk skoleuddannelse. Man har bedre fremtidsmuligheder, idet man har muligheden for at studere og arbejde i både Tyskland og Danmark. Man har i hvert fald fordele af denne erklæring som tysker. I tyske skoler skal man selv købe papir og bøger, i det danske kun betale et vist beløb for undervisningsmateriale, og bøger ejes af skolen. Dette kan man godt sige er billigere.«

Fordelen gælder også uddannelsesstøtten: »Jeg synes Bonn Erklæringen er en god erklæring, da forældre der har en tysk baggrund frit kan sende deres børn på skoler med dansk undervisningssprog som Duborg-Skolen. Bonn Erklæringen har også den fordel, at vi kan vælge, om vi vil studere i Danmark eller Tyskland. Studerer vi i Danmark, betaler Statens Uddannelsesstøtte en del af vores uddannelse,« mener Bente Schwarzbach.

De unge kan ud fra personlige overvejelser ikke prise det frie valgs muligheder tilstrækkeligt. De stiller da også spørgsmålet: *Hvorfor valgte forældrene det danske?*

»Min mor sendte mig i dansk børnehave. Hun syntes der var så meget harmoni, og børnene bliver optaget og behandlet meget kærligt,« er Saskia Henkels svar. Julia Matew har en anden forklaring: »Min mor placerede min bror og mig i den danske børnehave. Hun sagde, at det er det bedste, for hvis man bor i en grænseregion, er det godt at kunne begge sprog.«

Mange svar er en variation af disse tilkendegivelser: »De valgte det fordi de så det lidt som et eksperiment. Fordelene i at leve i Sydslesvig og samtidig kunne tale sproget af nabolandet. Ud over det syntes de godt om skolesystemet.« (Iska Lorenzen). – »Mine forældre besluttede at sende mig i dansk skole, efter at de havde hørt fra nogle bekendte, at det danske skolesystem er meget smartere. Herunder nævnte de især det afslappede forhold imellem elever og lærer.« (Jan Schob) – »Mine forældre har egentlig ikke noget med Danmark eller det danske mindretal at gøre, men de valgte dansk skole til deres børn på grund af det danske system, pædagogikken, sammenspillet mellem elev og lærer, en mere venlig og positiv atmosfære.« (Lina Langmaack)

Set fra den enkeltes perspektiv får de muligheder, som blev givet eller stadfæstet med Bonn-Erklæringen, altså højeste karakter. Erklæringen tolkes som løftestang for den enkeltes udvikling. Spørgsmålet er så, om der er fulgt problemer med? Hvordan har de smukke principper påvirket *samlivet mellem flertal og mindretal*? Her taler de fleste om en positiv udvikling i forhold til medborgerne. »Jeg har aldrig haft problemer med at tilhøre det danske mindretal, folk er interesserede i hvordan det er at tale dansk i skolen,« mener Carina Balow.

Flere peger dog også på, at virkeligheden er mangfoldig: »Jeg har aldrig haft

grove problemer med at gå i dansk skole, bortset fra at det f.eks. siges: »Der Schulabschluss auf der dänischen Schule ist nicht so gut wie der Deutsche!« Mine venner uden for skolen er groft sagt tyskere – men det er hverken et problem for mig eller mine venner,« skriver Herdis Petersen. – »Ofte har jeg oplevet, at folk har været skeptisk over for, at jeg går på et dansk gymnasium. At undervisningen tildels er anderledes end hos dem, skal være tegn på mangel af respekt og mindre god dannelse. Mange synes, at en dansk eksamen eller uddannelse er mindre værd end en tysk. Mange har en hel anden holdning overfor det danske mindretal og deres kultur, og de accepterer det og synes godt om det. Jeg tror faktisk, at forholdet imellem dansk og tysk har forandret sig positivt, og at folk er blevet mere åbne overfor danskheden,« lyder den nuancerede bedømmelse fra Stephanie Schramm.

Endnu mere indtrængende er Sarah Krikowskis betragtning: Det kunne ske at nogen angreb det danske mindretal eller mente de danske skoler var »Spaßschulen«. »Ellers har jeg ikke oplevet en stor forskel mellem dansk og tysk. For det meste tror jeg også, at danske og tyske i det meste slet ikke er interesseret i hinanden, og at mange af dem er ligeglade med at forbedre forholdet mellem hinanden. Men det må hver enkelt person selv tage stilling til og gøre noget for sit eget samliv med det »fremmede« prog.«

Her er eleverne for alvor på vej bort fra de personcentrerede betragtninger og anlægger mere overordnede perspektiver. Flere når frem til, at erklæringerne er med til at lægge grunden for en ønskelig *kulturblanding og fred mellem folk*. Eleverne peger på perspektiver ud over deres egen næsetip:

»Jeg er glad for at have lært sproget og at kende den danske kultur, fordi jeg har den opfattelse, at man er mere åben overfor andre kulturer og at man har nemmere med at lære et nyt sprog, hvis man er opvokset tosproget. Jeg anser os, sydslesvigerne, som en lille bro mellem Danmarks og Tysklands borgere.« skriver Lea Kirstein. – Nora Petersen har fat på noget lignende: »Med en studentereksamen fra Duborg-Skolen er der store muligheder for at give sit studium en international tone. Man har mulighed for at læse i Tyskland, men også at læse et semester i Danmark eller omvendt. I dag er vores samfund præget af en voksende globalisering og af en voksende Europa-følelse, og jeg tror, at de mennesker, som vokser op som medlem af et mindretal, måske har lettere ved at vænne sig til det.« – Dion Strupp siger det meget kort og stort: »København-Bonn Erklæringerne er noget, som har hjulpet menneskene til at blive venner og til at profitere af to folks mentaliteter og kulturer.«

Det lyder jo som den rene idyl – eller »Friede, Freude, Eierkuchen«, som det hedder på tysk. Det tjener imidlertid eleverne til ære, at de ikke lader sig nøje med det. Flere vover også at stille spørgsmålet: *Er friheden et problem?*

Her er det interessant, at flere når frem til, at der i det frie valg mulighed ligger

en alvorlig udfordring for mindretallet – for mindretallene. Friheden og »den åbne dørs politik« stiller nemlig krav. Det frie valg indebærer en udfordring til mindretallets identitet og sprog: »Jeg tror samtidig det medfører nogle problemer,« skriver Julia Matew. »At forældrene frit uden direkte krav om nogen form for tilknytning til mindretallet kan sende deres børn i dansk skole kan og har nok også medført konflikter, jvfr. sprogdebatten. Jeg mener forældrene skal have frit valg af skole, men man må samtidig acceptere, at der altså tales dansk.«

Flere er inde på noget lignende: Sandheden er, »at det danske mindretals fremtid ikke udelukkende består af danskere. Men af flere og flere elever med tyske forældre, som sender deres børn på dansk institution. Det betyder, at mindretallet får flere tyske elementer end mindretallet ønsker sig. Men på den anden side betyder det, at mindretallet vokser. Hvad ønsker mindretallet sig? At det bliver større, men dobbeltkulturelt? Eller skal der udelukkende gå børn med dansk oprindelse på danske skoler? Kunne mindretallet så eksistere? Og kan udviklingen overhovedet stoppes? Vi kan ikke sige, at vi er tyske eller danske. Vi kan heller ikke undlade at tale begge sprog. Ingen kan se ind i fremtiden – men der findes en udvikling, og den går igen mod mere frihed, ligesom for 50 år siden. Har man fjernet sig med interne regler, aftaler og indstillinger fra København-Bonn Erklæringerne? Udgør det ikke netop en del af erklæringerne, at man har lov til at tale det sprog, man føler sig mest tilpas med, fordi alt andet ville være unaturligt og indskrænkende hvis ikke undertrykkende? Det er godt vi fejrer København-Bonn Erklæringerne. Måske hjælper det på hukommelsen.« (Clara Lotte Warnsholdt).

»Uden de tyske familier, der frit vælger at høre til det danske mindretal, selvom de ingen relationer har til mindretallet, ville mindretallet uden tvivl ikke stå så stærkt som det gør i dag. Det er som om danskheden og tilknytningen til Danmark er gået tabt i mindretallet. I dag er mindretallet en blanding af de værdier, der udgjorde mindretallet førhen og de værdier, der udgør flertallet nutildags. Man er ikke enten eller – man er noget midt imellem. Det frie valg, der skulle sikre mindretallets videre beståen, kan i sidste ende føre til danskhedens død i mindretallet.« (Patrick Dümer)

Arbejdet på Duborg-Skolen førte således til interessante resultater. Teksterne giver et overbevisende udtryk for, at principperne i de jubilerende erklæringer er og opfattes som afgørende for livet i grænselandet. De dokumenterer nutidens nationale blandingskultur. Samtidig har eleverne analyseret sig frem til, at erklæringerne er en alvorlig udfordring til det kulturelle arbejde i mindretallet.

Endelig peger de unge, som alle står på tærskelen til studentereksamen og kom-

mende studievalg, på at disse erklæringer ved at danne baggrund for et frit skolevalg med åbne døre giver særlige muligheder for de unge. Erklæringerne fremmer tosprogethed, giver baggrund for studier i to lande – giver bedre muligheder på arbejdsmarkedet i den større verden.

Det er jo et meget forfriskende perspektiv – også i et grænseland, hvor der tales meget om grænseoverskridende samarbejde – og næres frygt for at blive marginaliseret i forhold til stærkere økonomier længere borte. Dette arbejdsmarkedsperspektiv er spændende – og det fortjener at blive trukket frem, både på festdage og hverdage.

Hjemmeopgaver i dansk på 13. årgang

I lektor Lone Anker Jakobsens danskklasse på 13. årgang blev der skrevet hjemmeopgaver om København-Bonn Erklæringerne. Der blev afleveret 11 opgaver. De gengives her på de følgende sider (med enkelte forkortelser).

Opgaven havde følgende formulering:

På baggrund af Jørgen Kühls oplæg om København-Bonn Erklæringerne ønskes en kort redegørelse for deres historiske baggrund og din personlige stillingtagen til betydningen af deres indhold.

Dansk i to kulturkredse

af *Bente Jessen*

I tiden under Preussen fra 1864 og frem til 1920 blev det danske sprog undertrykt. Folkeafstemningen i 1920 skabte et dansk mindretal i landsdelen Sydslesvig, og den demokratiske Weimarforfatning gav i de følgende år mulighed for at opretholde dansk sprog og kultur, samt forbindelsen til Danmark. I tiden efter 1. verdenskrig stod fronterne dog skarpt mellem mindretallet og Sydslesvigs flertalsbefolkning. Mindretallets ønske om en grænseændring mod syd var med til at fastholde modsætningerne.

I 1955 afgav Danmark og Tyskland København-Bonn Erklæringerne, der skulle sikre mindretallenes rettigheder på begge sider af grænsen. I dem er der fastslået, at bekendelsen til et nationalt mindretal er fri, og at bekendelsen ikke må efterprøves eller bestrides af myndighederne. Det danske mindretal og dets organisationer

må dermed ikke hindres i at benytte det sprog, de foretrækker. Endvidere må der ikke gøres forskel mellem personer der tilhører det danske mindretal og andre statsborgere. Bonn-København Erklæringerne betød dermed et enestående vendepunkt, hvor forholdet mellem mindretallet og flertalsbefolkningen ændredes til en fredelig sameksistens.

Ved et møde på Ejer Bavnehøj i sommeren 2004 udtalte den danske udenrigsminister Per Stig Møller sig om mindretallet. »Det danske mindretal er fortsat en afgørende inspirationskilde ...« og »De folkelige bånd mellem Sydslesvig og Danmark er ubrydelige ...«. Hermed har han med få ord karakteriseret det, som blandt andet Bonn-Erklæringen har skabt forudsætningerne for. De holdninger som Per Stig Møller giver udtryk for i sin tale, er dybest set de grundlæggende værdier, det danske mindretal bygger på.

I dag mærker jeg Sydslesvig præget af flere kulturer, gensidig respekt og styrkelse. Det er ikke kun en stor berigelse for landsdelen, men også for det enkelte individ. Gående ud fra en bevidst holdning om at være en del af det danske mindretal og dermed følgende tosprogethed, ligger den personlige værdi i at bevæge sig i to kulturkredse. En af følgerne af Bonn-København Erklæringerne er, at det danske mindretal har kunnet udvikle et folkeligt og kulturelt klima, der ikke eksisterer på samme måde andre steder i Europa.

Som medlem af det danske mindretal giver det mig en personlig rigdom, som andre unge muligvis ikke har. Jeg kan være elev på et dansk gymnasium udenfor Danmark. Det i sig selv giver en stor inspiration, man på et tysk gymnasium aldrig ville kunne opleve. Bonn-København Erklæringerne har åbnet muligheden for, at vi danske i Sydslesvig kan opretholde vores kulturelle arv. Sproget, levemåden og traditionerne bliver videreført fra generation til generation.

Det danske mindretal er i dag en respekteret og anerkendt befolkningsgruppe i Sydslesvig, der kan udfolde sig på lige fod med flertalsbefolkningen. Uden den retlige afsikring gennem Bonn Erklæringen ville det ikke være muligt. Det danske mindretal fik dermed et stabilt grundlag for sit fremtidige virke.

Selvfølge, at kunne tale og tænke dansk

af *Carina Balow*

Den 29. marts 2005 fejrer vi, det danske mindretal i Sydslesvig, Bonn Erklæringens 50-årige jubilæum. Denne erklæring skulle fremme det fredelige samliv mellem det danske mindretal og det tyske flertal i regionen. Men for at kunne forstå, hvorfor det var nødvendigt at komme med disse erklæringer, bliver man nødt til at vende lidt tilbage i tiden.

Efter 1. Verdenskrig i 1920 blev der afholdt en folkeafstemning om en tilbagevenden til Danmark. Sydslesvig valgte sig ind i Tyskland og dermed blev mange dansk-sindede nødt til at leve i Tyskland. Disse dannede grundlag for det danske mindretal. Under 2. Verdenskrig var det ikke muligt at udtrykke sine egne interesser i Tyskland. Mange tilsluttede sig tyskerne.

Men efter krigen kom så identitetsskiftet. Mange ville være dansk, ikke tysk. Det danske mindretal åndede lettet op. Men man skelnede mellem det ægte og det uægte mindretal, ordet flæskedanser blev almindeligt. Der fandtes dog også nogen, der virkelig engagerede sig for mindretallet. I disse år blev mindretallets grundstruktur, som den findes i dag med biblioteker osv., etableret. I 1949 blev Kiel Erklæringen fremsat, som kun var en foreløbig erklæring og Bonn Erklæringens bebuder.

En løsning på »mindretalsproblemerne« fremkom den 28. marts 1955, det såkaldte resultatpapir, der mundede ud i København-Bonn Erklæringerne den 29. marts 1955. Mindretalspartiet SSW blev fritaget for 5% spærregrensen, for at kunne opnå valg til landdagen. Princippet i denne erklæring skulle være: »Mindretal er hvem vil«. Det danske mindretal havde nu de rettigheder, de har den dag i dag. Og fordelene ved denne erklæring var, at den ikke forpligtede mindretallet til noget, men regeringen. København-Bonn Erklæringerne blev et symbol på den dansk-tyske-mindretalsmodel.

Oftentimes bliver jeg spurgt, hvorfor går du i dansk skole?

Og spørgsmålet er også relevant, fordi jeg selv er tysk, min familie er tysk og har ikke meget med Danmark at gøre, udover at jeg og mine søskende besøger danske skoler og min far er begyndt at arbejde i Danmark. Så det er klart, at mange undrer sig over, at man går på en »Örksen-Schule«.¹

Men mit svar på spørgsmålet er for det første altid, at mine forældre har truffet dette valg. Og grunden til det, er at vi bor så tæt ved grænsen, og de ville give os de bedste forudsætninger på arbejdsmarkedet hhv. for vores fremtid.

Dengang har mine forældre truffet valget, men for et par år siden, var det min tur til at bestemme – dansk eller tysk. Jeg har besluttet mig for det danske. Selvom vi ikke taler dansk derhjemme eller følger danske traditioner, vi har heller ikke danske fjernsyns programmer, føler vi alle sammen, at der er et eller andet bånd mellem os og det danske. Derfor var det ikke svært at beslutte mig for Duborg-Skolen og dermed det danske i forhold til en tysk skole.

Jeg har hovedsagelig tyske venner udenfor skolens rammer. Men jeg kan heller ikke kende forskel på mine danske og på mine tyske venner, da de er forskellige i sig selv og ikke på grund af deres nationalitet. Jeg har aldrig haft problemer med

¹ Örksen: nedsettende tysk betegnelse for danskere/danske sydslesvigere.

at tilhøre det danske mindretal, folk er interesserede i hvordan det er at tale dansk i skolen eller at kunne forstå folk i gågaden, der taler dansk til hinanden.

Jeg kan ikke rigtig forklare det, da jeg aldrig har kendt andet. For mig er det en selvfølge, at kunne tale og tænke dansk, og selvom jeg altid vil være mere tysksindet, er dansk dog en del af mit liv.

Fordel at være en del af et mindretal

af *Herdis Petersen*

Det dansk-tyske grænseland har altid været præget af kulturelle, sociale og politiske strømninger fra såvel Norden som Mellemeuropa. Efter Den franske Revolution opstod der en tiltagende nationalisering, der sammen med den slesvig-holstenske forfatningsstrid med Danmark førte til politiske konflikter og krig mellem Danmark og Preussen-Østrig. Danskernes nederlag i slaget på Dybbøl i 1864 bevirkede, at Slesvig-Holsten blev indlemmet i den preussiske stat.

Da 1. Verdenskrig var overstået, fulgte folkeafstemningen i landsdelen Slesvig. Afstemningen foregik ifølge den nationale selvbestemmelsesret og resulterede i, at den nordlige del af Slesvig, Nordslesvig, blev dansk og forvandlede til den sydlige del af Jylland – Sønderjylland.

Herved opstod det tyske mindretal i Nordslesvig. I begyndelsen var dets tilværelse præget af nationale konflikter, ikke mindst på grund af mindretallets krav om en grænserevision. Derefter fulgte den politiske udvikling i 1930'erne, der var præget af nationalsocialismen, 2. Verdenskrig og den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940. Efter 1945 blev mange medlemmer af det tyske mindretal i Nordslesvig taget til fange af danskerne, til dels på grundlag af love med tilbagevirkende kraft. Da mindretallet accepterede grænseforløbet og afgav en loyalitetserklæring over for Danmark, blev vejen banet for København-Bonn Erklæringerne i 1955, der indledte en fredelig og konstruktiv udvikling af det dansk-tyske forhold i grænselandet. Erklæringerne forpligtede ikke mindretallet til noget som helst, kun regeringen, tvært imod kunne enhver selv vælge at tilhøre et mindretal. »Minderheit sei wer will«.

Danmarks indtræden i det Europæiske Fællesskab i 1973 og afspændingen i grænselandet var vigtige forudsætninger for et godt naboskab. Tolerancen mellem flertal og mindretal og den nationale balance i regionen har sikret freden i det dansk-tyske grænseland.

Jeg bliver ofte spurgt, hvorfor jeg har valgt at gå i dansk skole, hvorpå jeg kun kan svare, at det ikke var mig der har valgt det, men min mor. Hun har gennem venner hørt meget om det danske mindretal og derfor besluttet sig til at sende mine søskende i en dansk børnehave. Lidt efter lidt blev hun mere og mere del af

mindretallet. Hun blev medlem af SSW og fik endda arbejde i en dansk børnehave. I mellemtiden blev jeg også sendt i dansk børnehave. Min mor besluttede sig en dag til at få en uddannelse som pædagog og fik arbejde i Danmark. Nu arbejder hun i et dansk fritidshjem. Jeg voksede op i mindretallet.

Jeg blev ældre og måtte selv bestemme, om jeg vil være dansk eller tysk, hvis man kan sige det på den måde, fordi jeg hverken vil sige jeg er dansk eller tysk, men noget midt i mellem. Hvis man er helt ærlig har man intet eget valg, når man er blevet sendt i dansk skole af forældrene, da man på en måde egentlig bliver født ind i det og så »ikke kommer ud af det mere«. Hvis min mor ikke havde sendt mig i dansk, men i tysk skole, ville jeg nok gå der stadig, og det ville nok også ha' været godt nok, »man« kender jo ikke til andet.

Jeg har aldrig haft grove problemer med at gå i en dansk skole, bortset fra at jeg ofte må høre på ting som, »Der Schulabschluss auf der dänischen Schule ist nicht so gut wie der Deutsche!«. Jeg er meget træt af at forsvare mig og studentereksamen på Duborg igen og igen! Det kan nogle gange endda føre til lange diskussioner med folk.

Mine venner udenfor skolen er groft sagt tyskere, men det er hverken et problem for mig eller mine venner, at jeg går i dansk skole, det kommer an på personen selv, og dér er tilhørsfølelsen fuldkommen ligegyldig! Jeg selv ser det endda som en fordel at være en del af et mindretal, da det åbner flere døre for mine fremtidsplaner. Jeg kan vælge om jeg vil studere i Danmark eller Tyskland og ikke kun det, jeg har det generelt lettere på arbejdsmarkedet, da jeg er flersproget. Mit arbejde i Campushalle har jeg først og fremmest fået, fordi jeg kan tale dansk.

Jeg har besluttet, at også mine børn engang vil komme til at gå i dansk børnehave og senere i dansk skole, da jeg synes det er noget særligt, og det skal opretholdes. Mine børn skal også have muligheden for at vælge deres tilhørsforhold lige som jeg selv.

Frihed til at vælge selv

af *Joscha Braun*

Jeg tror at såvel Kiel Erklæringen som København-Bonn Erklæringerne er meget vigtige, såvel for det tyske mindretal i Danmark som for det danske mindretal i Sydslesvig. Disse erklæringer sikrer os indtil i dag den frihed for vore mindretal, som vi nyder indtil i dag. Dvs. vi har selv lov til at vælge hvilken religion, kultur, land eller samfund vi vil leve i. Mange tager denne frihed i dag alt for lidt alvorligt og ser ikke mere denne særhed, som den er.

Derfor synes jeg, at det er meget vigtigt at minde enhver om den særhed det er.

Vi fik ved disse erklæringer lov til selv at vælge vores nationalitet. Og det er for mig personligt meget vigtigt, fordi jeg f.eks. bedre kan lide det danske skolesystem end det tyske. Det ligger i de uformelle forhold, der er mellem lærere og elever, som ikke findes i det tyske skolesystem. I det tyske er allerede tiltalen til læreren meget formel med »SIE«, og det kan jeg ikke lide. Efter min mening er en lærer f.eks. også kun et menneske, og derfor synes jeg ikke, at han skulle have sådan en formel tiltale.

Derfor er jeg meget glad for, at mine forældre havde mulighed til at vælge og valgte at sende mig i en dansk-mindretals skole i Sydslesvig (Follervig!).

Jeg vil ikke sige jeg er dansk men jeg vil heller ikke sige at jeg er tysk. Jeg vil hellere sige, at jeg er en slags »blanding« mellem disse to kulturer. Og derfor er jeg meget glad for, at vi har disse erklæringer, som giver mig mulighed for at vælge selv. De giver mig mulighed til at finde min egen identitet mellem disse to kulturer. Det skulle i dag et hvert menneske have ret til, men sådan er det ikke. Og dette bør ændres.

Det er noget jeg kom i tanke om, da jeg læste om 50-års jubilæet for København-Bonn Erklæringerne.

Sydslesviger med danske og tyske impulser

af *Judith Bartels*

Efter at Preussen havde erobret Slesvig i 1864 var den sydslesvigske (før danske befolkning) udsat for preussisk indflydelse. Dog blev den danske kultur såvidt bevaret, at der henimod anden verdenskrigs afslutning vågnede en dansksindet bevægelse i Flensborg. Flere illegale grupper opstod, der drøftede den sydslesvigke fremtid. Mange så en mulighed for at blive integreret tilbage til Danmark. Kunne Sydslesvig igen blive en del af Det Danske Rige?

I 1945, efter krigens afslutning, havde dette spørgsmål til følge, at der blev sendt et brev til den danske regering, hvori 10.000 sydslesvigerne erklærede deres tilknytning og deres loyalitet over for staten Danmark. I brevet stod, at der ønskedes »en foreløbig ordning af forvaltningen for på denne måde at give befolkningen lejlighed til at vise, at ønsket om en tilbagevenden svarer til befolkningsflertallets objektive vilje«. Dette krav udløste en lang debat i hele Danmark, emnet blev drøftet og diskuteret, men et endegyldigt svar på Sydslesvig-spørgsmålet kom først i 1955 med Bonn Erklæringen.

Imens havde de danske sydslesvigerne det ikke nemt. Efter en fortælling fra en person, der var 10 år, da Bonn Erklæringen kom frem, var det hårdt at være sydslesviger. Familien blev mobbet af tyskerne, kaldt for »Speckdänen«, og faderen,

der arbejde i en offentlig tysk institution, var nødt til at tage sine børn ud af den danske skole og sende dem på en tysk for ikke at miste arbejdet. Offentlighed og dansk hørte simpelthen ikke sammen. Dog mistede faderen sit job på grund af sygdom, og da dette skete, blev børnenes danske skolegang genoptaget.

Op til 1955 skete der en kraftig tilvækst i det danske mindretal. Flygtninge og også mange tyskere sluttede sig til det danske mindretal. Om det var på grund af det danske sindelag eller på grund af den finansielle støtte mindretallet fik fra Danmark, tør ingen sige, faktum er, at de dansksindede endelig trådte kraftigt frem i lyset. Før Bonn Erklæringen var det uhørt at tale dansk på gaden. De dansksindede blev udsat for stort pres, men den omtalte familie, samt mange andre med lignende skæbne, forblev ved det danske – op til i dag.

Bonn Erklæringen gav sydslesvigerne deres ret til at være sig selv igen. Det blev ens ret at arbejde i en tysk institution, medens man lod sine børn gå i den danske skole, selv gik i dansk kirke og besøgte danske forsamlinger, og det er det stadig. Vi har ret til vores egen avis, vores egne foreninger og partier og vores egne skoler, hvis eksamen er anerkendt i både Tyskland og Danmark. Til det er det enhvers frie ret til at vælge, om man er tysk eller dansk.

Forældregenerationen til de unge sydslesviger i dag har gennemgået flere prøvelser – fordi de ville tilhøre det danske. Min generation har ikke behøvet at kæmpe, vi er ikke blevet mobbet men tilhører det måske mest privilegerede mindretal i Europa. Takket været København-Bonn Erklæringerne har det tyske mindretal nord – og det danske mindretal syd for grænsen fri udfoldelsesret i den tyske, hhv. danske kultur.

For vores forældres generation var Bonn Erklæringen en lettelse. Retten til frit at vælge, om man ville være dansk eller tysk var en sejr for sydslesvigerne. Nu fik man retten til at leve op til det, man følte, og børnene kunne opdrages i den danske kultur i Sydslesvig.

Men hvad med i dag? Hvordan opfatter vi virkeligheden, vores hverdag i året 2005? Hvad ved vi i det hele taget om København-Bonn Erklæringerne og deres baggrund? Hvad betyder det for os?

Spørgsmålet om at vælge om man ville være tysk eller dansk var nemt for vores forældre. Enten er man dansk – eller også er man tysk! Så enkelt var det, og så enkelt burde det stadigvæk være. Man er »dansker med tysk pas«, »sydslesviger« og »vi taler dansk, når vi er sammen!«. Men når en udenforstående spørger en »andengenerations-sydslesviger«: »Hvad er du? Tysk eller dansk?« får denne aldrig et entydigt svar. Vi taler heller ikke dansk, når vi er sammen. Vi *blander* sproget. Når en tysk sætning har smuglet sig mellem det danske, bliver der til det spurgte: »Hvorfor taler I tysk?«, og endnu et spørgsmål bliver ubesvaret.

Vores forældres generation bliver kede af det eller endda sure, når de lægger mærke til vores problem med at forklare, hvad »vi er for nogen«. Dette er, hvis man kender baggrunden, også nemt at forstå. Der var blevet kæmpet for ens ret til at være det, man var. Man var blevet undertrykt af det tyske, fordi man ville være dansk.

Det er svært at forklare, hvad der foregår i hovederne på os. Det er svært at sige, hvad Bonn Erklæringen betyder for os i dag, ligeså svært at forklare, hvad man er. »Det er lettest at springe over, hvor gærdet er lavest« bliver der sagt, når man blander sprog eller ikke med høj røst udtaler, at man er dansk sydslesviger.

Er det let, ikke at vide, hvad man skal føle sig som? Der bliver forventet, at vi skal passe ind i Bonn Erklæringen fra 1955, men det gør vi ikke. Vi er en generation, der gerne bliver kaldt patchwork-generationen. Her menes der, at vi er stykket sammen af mange forskellige tendenser og impulser fra vores omverden og fra fortiden. Det indebærer dele af vores forældres danske sind, som vi aldrig ville afvise. Men så er der også det tyske og det faktum, at vi blander sprogene til noget helt nyt og markant for mindretallets ungdom, og det er ilde set af forældre-generationen.

Vi er en ungdom der består af så mange brikker, at det ville tage år at nævne dem alle. Men to nævner vi konstant i denne lille debat, at vi føler os dansk og tysk.

Det tyske er ikke længere et fjendebillede for os. Vi har ikke oplevet at blive mobbet på grund af vores sindelag – tværtimod! Vi bliver beundret! Når man fortæller andre om, at man går på dansk skole, regner det ned med forskellige spørgsmål, men aldrig er disse fulde af fordomme. Snarere af interesse og undren. Efter dette »krydsforhør« føler man sig dobbelt glad for at befinde sig i det danske mindretal.

Jeg er stolt af, at jeg er vokset op med en dansk kultur i det tyske. Mine forældre kunne vælge det danske for mig (takket være Bonn Erklæringen), som de så også gjorde, og jeg valgte at blive i det danske. Ikke på grund af de mange fordele, som mange benytter sig af, men på grund af jeg kan lide kulturen, der er vokset frem i Sydslesvig i det danske mindretal: jeg føler mig hjemme.

Jeg har en ven som engang bar en t-shirt, hvorpå der stod »Don't deny your roots«. Dette må mindretallet ikke glemme. Min mor ved, hvor hun kommer fra ligeså sikkert som hun ved, at hun er dansk sydslesviger. Jeg ved også hvor jeg kommer fra, dog har jeg fået impulser, der adskiller sig drastisk fra hendes. På grund af forskellige forestillinger om, hvordan man tackler en sydslesvigsk hverdag, kommer det til skænderier. Fordi jeg skal tage valget, som hun tog – selvom jeg har en anden baggrund.

Vi har retten til frit at vælge – det har alle. Hvis ens tyske forældre har valgt, at

man går på dansk skole, og man selv mener at være tysker, kan man trods alt have det frie sind at forstå mindretallets væsen, i stedet for at skubbe det væk fra sig. Vi har retten til at vælge – og jeg håber, at også mindretallets medlemmer kan acceptere, at jeg vælger min side af sagen. Jeg vælger, at jeg er sydslesviger. Med de danske og tyske impulser, som jeg har fået med. Det er min frie ret fra 1955, og den benytter jeg mig af.

Tysk-danske og dansk-tyske – en følge af Bonn-erklæringen

af *Lina Langmaack*

Mine forældre sagde altid, når de blev spurgt, hvorfor deres døtre går på en dansk skole, selvom de egentlig ikke har noget med Danmark eller det danske mindretal at gøre, at det var det danske system, som overbeviste dem. Pædagogikken, samspillet mellem elev og lærer, hele atmosfæren er en mere positiv og venlig, siger de altid. Og uden at overtage deres ord, føler jeg ligesådan.

Jeg er meget glad for mine forældres beslutning dengang. Jeg fik mulighed for at lære et andet sprog, jeg får indblik i den danske kultur og traditioner, som jeg i højeste grad også har overtaget.

Men skal man på grund af det straks føle sig dansk? Det kan jeg ikke sige om mig selv. Jeg er en tysker, som går på en dansk skole, ikke andet. Naturligvis føler jeg mig mere tiltrukket af Danmark end til et andet udland, fordi jeg voksede op med deres traditioner, kultur og sprog. Det er formodentlig normalt, men mit moderland har altid været Tyskland.

Spørgsmålet er nu om det var formålet med Bonn Erklæringen? Jeg ved fra min skole, som er Duborg-Skolen og mindretallets stolthed, at der virkelig findes mange af min slags. Udnytter jeg/vi nu systemet? Jeg ved det ikke.

For mit vedkommende har Bonn Erklæringen kun positiv virkning, fordi jeg behersker sproget og har mulighed for at studere i Danmark, da jeg sådan set er blevet til et medlem af mindretallet. I min stilling kan jeg ikke sige, at jeg har problemer som tysker, som kan tale dansk, og jeg kender heller ikke til nogen fra andre skolekammerater.

Men hvad består det danske mindretal egentlig af i dag? Før i tiden gætter jeg på, handlede det om, at danskerne, som boede i Tyskland, ville behandles ligeberettiget. Der fandtes altså tyske og danske folk på et sted, men i dag kan man ikke længere se sort-hvidt på det, da det er bleven til en stor mix af danskere, tysk-danske, dansk-tyske og tyskere. Som sagt, jeg ved ikke om det var formålet med erklæringen, men det er resultatet, og på grund af det er jeg meget for at man fejrer 50-års-jubilæet.

Et liv med umærkelig grænse

af *Nora Petersen*

I 1848-50 og i 1864 var der krig mellem Danmark og Tyskland, udløst på grund af spændinger mellem de to folk. Krigen førte til, at det nuværende Sønderjylland blev tysk. I 1920 blev der holdt folkeafstemning, og grænsen blev lagt, som den er i dag. Derefter oprettedes der danske foreninger i Sydslesvig som f.eks. Den slesvigske Forening (i dag: Sydslesvigsk Forening).

Efter 1945 voksede mindretallet, og i 1949 vedtog man den såkaldte Kiel Erklæring, som sikrer visse rettigheder for mindretallet. I 1955 blev den afløst af Bonn Erklæringen.

Bonn Erklæringen kan ses som en slags grundlov for det danske mindretal. Den går bl.a. ud på, at man frit må vælge, om man er dansk eller tysk, og dette må ikke efterprøves af myndighederne. Dermed er der også frit valg i brugen af sprog. Man har også lov til at oprette danske skoler, og deres eksaminer er anerkendt i Tyskland.

Men hvad betyder det så i realiteten?

I dag er jeg meget glad for at høre til det danske mindretal. Hvilket ikke betyder, at jeg føler mig mindre tysk end dansk eller omvendt. Men det har ikke altid været sådan. Jeg er opvokset som et medlem af det danske mindretal, men mange af mine venner forstod ikke hvad det betød. Ikke sjældent skulle jeg besvare spørgsmålet: »Dänen-Schule, ist das sowas wie die Wald-schule?«.² De fleste af mine venner gik på en tysk skole og havde dermed noget fælles. Det var ikke sådan, at jeg var udenfor, men forholdet var alligevel anderledes. Med tiden forstod mine venner, hvad den danske skole gik ud på, og den kritiske holdning var nærmest forsvundet.

Men der er en oplevelse, jeg nok aldrig vil glemme, og som har præget mine følelser for det danske mindretal. I nærheden af vores skole befandt sig den tyske realskole, og vores skole lå på vejen fra denne skole til McDonalds. En dag sad vi i vores klasselokale, og nogle drenge kom forbi. De havde lige været hos McDonalds for at hente sig noget at spise. De så ind til os, og pludseligt smed de deres Burger mod vores vindue. Jeg var meget chokeret, især da jeg så, at jeg kendte en af drengene.

Jeg sagde ikke noget til nogen, fordi jeg skammede mig over at kende en person som gjorde sådan noget. Jeg sagde heller ikke noget til drengen, fordi jeg bare ikke forstod det. Men med tiden begreb jeg, at det kun var dumme unger, som syntes det var sjov.

Det var en oplevelse som viste mig, at realiteten ser anderledes ud end teorien.

² Waldorf-skole, skole drevet ud fra Rudolf Steiners pædagogik.

Selvfølgelig har vi brug for noget som Bonn-København Erklæringerne, men børn forstår det nok ikke, eller det har ingen betydning for dem. Jeg synes, at tolerance og respekt er noget man skal have lært allerede i børnehaven, men måske er det noget, som man lærer mere om, når man tilhører et mindretal.

Men hvad er det så disse erklæringer betyder, og hvilke muligheder åbner de for os? For mig er det i dag meget vigtigt at leve mellem to lande med en næsten umærkelig grænse. Især hvis man har en studentereksamen fra Duborg-Skolen, er der store muligheder for at give sit studie en international tone. Man har mulighed for at læse i Tyskland, men også at læse et semester i Danmark eller omvendt.

Desuden synes jeg, at man har en bredere horisont især hvad valg af politisk styreform angår. Danskerne og tyskerne har forskellige synspunkter på nogle ting, og groft sagt kan jeg vælge dem jeg syntes bedst om, selvom det ikke er ét land. I dag er vores samfund præget af en voksende globalisering og af en voksende Europa følelse, og jeg tror, at de mennesker som vokser op som medlem af et mindretal, måske har lidt lettere ved at vænne sig til det.

Man kan kun håbe, at grænselandet bliver ved med at være et forbillede for Europa, og at der stadig kommer så positive udslag, som der har gjort indtil nu.

Danskheden i mindretallet?

af *Patrick Dümer*

I år fejrer vi 50 års dagen for Bonn-København Erklæringerne. Jeg har ikke tænkt mig at fortælle om den historiske baggrund for Bonn-København erklæringerne, men derimod vil jeg sætte ord på de tanker og følelser, der har svirret rundt i hovedet på mig, efter at vi har hørt foredrag om erklæringerne. Disse tanker og følelser udtrykker min helt egen mening om mindretallet og det at høre til et mindretal.

Hvad vil det sige at høre til et mindretal og hvilke faktorer er det, der er afgørende for om man hører til et mindretal eller ikke? I Bonn-København Erklæringerne står skrevet, at enhver tilhører et mindretal, når bare man vælger det. Der er ingen specielle optagelseskrav eller nogen anden form for betingelser. Man vælger frit. Det er i dette frie valg mindretallets eksistensgrundlag ligger. Uden de tyske familier, der frit vælger at høre til det danske mindretal, selvom de ingen relationer har til mindretallet, ville mindretallet uden tvivl ikke stå så stærkt som det gør i dag. Det er disse familier, der sikrer det danske mindretals videre beståen.

Men er det ikke også disse familier, der er udløseren for den fremmedgørelse, som hersker i det danske mindretal nu om stunder? Jeg ved godt, det er provokerende og lægger op til den sprogdebat, der var fremherskende i sommermånederne efter

Duborg studenternes studentertale,³ men jeg synes at det trods alt er et aktuelt emne, nu hvor det danske sprog og den danske kultur, efter min mening, ryger mere og mere i glemmebogen i Sydslesvig. Det er som om danskheden og tilknytningen til Danmark er gået tabt i mindretallet. Der er folk, der ikke ved hvem der er statsminister i Danmark. Men disse er ikke de værste. Der er folk, der har tilhørt det danske mindretal i over flere år, og de kan stadig ikke forstå et ord dansk. Det synes jeg er for dårligt. Når man beslutter sig for at være en del af et mindretal, er den mindste indsats man bør yde, at lære sproget. Også selvom der ikke bliver stillet nogen form for krav til en. Man skal gøre det for sin egen og for mindretallets skyld.

Dette mindretalssyn er indirekte en definition af, hvordan det danske mindretal skulle se ud og fungere. Denne holdning skyldes, at jeg indtager funktionen som betragter. Jeg føler mig faktisk ikke som »sydslesviger«, selvom jeg har tilbragt hele min tilværelse i mindretalssystemet og stadig gør det. Derimod føler jeg mig både som dansker og tysker, og det skyldes min danske mor og min tyske far. Jeg er vokset op med begge sprog, begge kulturer og har levet hele mit liv i en blanding af begge to. Det er i denne blanding problematikken ligger.

Nutildags er et mindretal ikke som ordet siger en del, der adskiller sig fra helheden i kulturel og national henseende, men det er snarere en blanding af de værdier, der udgjorde mindretallet førhen og de værdier der udgør flertallet nutildags. Det traditionelle mindretal har været fremherskende for næsten hundrede år siden, da grænsedragningen blev vedtaget, men det er det ikke længere for Sydslesvigs vedkommende. Sydslesvigs befolkning er blevet en blandingsbefolkning, hvor kulturerne og sprogene er blevet blandet sammen.

Det er denne blanding, der irriterer mig så grusomt meget. Man er ikke enten eller – man er noget midt imellem. Det er på baggrund af den traditionelle definition af mindretal og ud fra min egen mening (som dansker) om hvordan det danske mindretal burde se ud i Sydslesvig, at jeg ikke føler mig som »sydslesviger« og ser kritisk på det nuværende Sydslesvig.

Jeg savner danskheden i mindretallet. Den må indebære især sprog og kultur. Men denne danskhed er svær at finde, hvis man tager udgangspunkt i det »tysksindede« danske mindretal, der udgør en stor del af helheden. Dermed er det klart, at danskheden, hvis ikke der gøres noget, en dag tager sin sidste tårn og langsomt sover ind.

»Vi snakker dansk, når vi er sammen«. Sådan lyder en plakate, der hænger på Duborg-Skolen. Er denne sætning ikke snart utopi? Er man nødt til at revidere sit syn på mindretallets karakter, fordi denne praksis er blevet forældet? Eller er det mindretallet, der har brug for et nyt ansigt? Jeg kender ikke svarene på spørgsmåle-

³ se Duborg-Skolen 2003-2004. Årsskrift, Flensborg 2004 s. 2-4.

ne. Jeg tror heller ikke, der overhovedet er nogen, der tør svare på dem, nu hvor vi fejrer 50 års jubilæet for Bonn-København Erklæringernes beståen.

Som jeg påpegede før, er det uden tvivl disse erklæringer, der sikrer mindretallets beståen og videre udbredelse. Men er det ikke også indirekte Bonn-København Erklæringerne, der er skyld i mindretallets fremmedgørelse og den manglende danskhed? Det frie valg, der skulle sikre mindretallets videre beståen, kan i sidste ende føre til danskhedens død i mindretallet. Om vi vil det eller ej – problematikken er nødt til at blive drøftet, for at undgå dette dommedagsscenario, ellers vil det være for sent en dag.

Lære en anden kultur at kende

af *Rabea Bonn*

I året 1920, efter at Tyskland havde tabt 1. Verdenskrig, blev der gennemført en folkeafstemning. Af denne folkeafstemning fremgik, at 75% af befolkningen i Nord-slesvig stemte for Danmark og 80% af befolkningen i Sydslesvig for Tyskland. Resultatet af denne folkeafstemning var, at grænsen mellem Tyskland og Danmark blev lagt på det sted, hvor den ligger i dag.

I Sydslesvig var der mange danskere, som var sikre på, at Sydslesvig på et eller andet tidspunkt ville komme til Danmark igen. De ville ikke miste den danske kultur og får endnu i dag hvert år penge fra Danmark til at støtte dansk kultur. Lige efter 1920 blev der så oprettet foreninger, som fx Den slesvigske Forening, i dag Sydslesvigske Forening, for at sikre et kulturelt program for det danske mindretal i Tyskland. Under anden Verdenskrig måtte mange unge sydslesvigere kæmpe for Tyskland og faldt for en sag, der slet ikke var deres.

På den anden side voksede det danske mindretal meget drastisk i årene efter 1945, fordi mange tyske statsborgere ikke længere ville være tyske. De ville fjerne sig fra alt tysk. Det varede dog kun for en kort tid, og da situationen i Tyskland blev bedre igen, vendte de tilbage til det tyske. I året 1949 fik det danske mindretal så de første rettigheder gennem Kiel Erklæringen.

I 1955 blev Kiel Erklæringen erstattet af Bonn-København Erklæringerne, som opfattes som en slags grundlov for det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal i Sønderjylland. På den tyske side blev erklæringerne underskrevet af forbundskansleren i Bonn og på den danske side af den danske statsminister.

For mig personligt er det en selvfølgelighed, at grænsen ligger, hvor den ligger i dag, fordi jeg ikke kender det anderledes. Jeg har den opfattelse, at det var en god løsning at gennemføre en folkeafstemning til at fastlægge grænsens beliggenhed. På den måde var det befolkningen, som traf denne beslutning og ikke regeringen. Man

må nok sige, at der tidligere var mange problemer mellem Danmark og Tyskland og at disse førte til en del konflikter. Med Bonn-København Erklæringerne blev disse konflikter dog løst, og man lever ikke længere som fjender ved siden af hinanden, men som nabolande.

I dag er det danske mindretal en del af Sydslesvig og ikke længere en del af en fjende, som lever i Tyskland. Derimod er mindretallet mennesker som bor i en oprindelig dansk landsby, og som gerne vil holde fast ved dansk sprog og kultur. Det samme gælder for det tyske mindretal i Danmark. Hvis vi ser på dette aspekt, var det godt at vi fik Bonn-København Erklæringerne, fordi vi nu har mulighed for at lære en anden kultur at kende og at sammenfatte den med vores.

Jeg må sige, at jeg ikke helt nøjagtig ved, om jeg lever tysk eller dansk kultur. Jeg ville nok sige, at det er lidt af hvert. Det skyldes, at mine forældre begge to gik på en dansk skole og dermed har mange venner i Danmark. Den anden grund til det er, at jeg jo selv går på en dansk skole og dermed helt automatisk får lært nogen danske kulturelle synspunkter.

Sammenfattende kan jeg så sige, at hvis Bonn-København Erklæringeme ikke var der, og Tyskland ikke havde den kontakt til Danmark som det har idag, ville jeg ikke være den samme person, som jeg er og måske slet ikke kende noget til Danmark.

Vi har så mange muligheder

af *Sarah Krikowski*

København-Bonn Erklæringerne fylder nu i marts måned 50 år. Her nede i Sydslesvig er der 50.000, der tilhører det danske mindretal. I Flensborg tilhører vel ca. 20% det danske mindretal.

I 1920 fik befolkningen lov til selv at bestemme, sådan at ethvert område selv kunne afgøre, om de ville høre med til det tyske eller danske område. Dermed blev Nordslesvig genforenet med Danmark. Efter 1945 voksede det danske mindretal eksplosivt, og det kom til spændinger mellem Tyskland (Sydslesvig) og Danmark. Sydslesvigsspørgsmålet kom på den politiske dagsorden i Danmark. København-Bonn Erklæringerne blev vedtaget i marts 1955 og tilførte os hernede i Sydslesvig selvstændig bestemmelsesret.

Hvad mener jeg, og hvordan opfatter jeg virkeligheden i dag?

Jeg må selv sige, at jeg i lang tid ikke troede, at Sydslesvig-spørgsmålet også angik mig så meget. Jeg er tysker, og hvis jeg ikke var flyttet til København i 1992, ville jeg slet ikke have noget med det danske sprog at gøre eller være på en dansk skole. Dengang troede jeg ikke på en stor forskel mellem tyskere og danskere, fordi jeg

voksende op tosproget og dermed også følte mig hjemme begge steder. Men trods alt var jeg på det tidspunkt mest knyttet til Danmark, fordi det var det danske samfund jeg levede i, og man tilpasser sig jo næsten altid sit samfund.

Da jeg så kom tilbage til Tyskland, havde jeg i første omgang meget besvær med det danske sprog hernede. Det var nemlig sønderjysk, og det begyndte jeg så efter kort tid også at tale. I mange år tænkte jeg ikke over, hvor jeg egentlig hørte hjemme. Det kom helt an på situationen. I hverdagen, udenfor skolen var jeg tysk: talte tysk med vennerne og familien, men hvis nogen af dem angreb det danske mindretal eller mente, at de danske skoler kun er »Spaßschulen«, så havde jeg igen en anden tankegang og følte mig dansk. Men dansk blev der alligevel kun talt i undervisningen, så det var ikke så mærkeligt, at man »glemte« det danske sprog. Ellers har jeg ikke oplevet en stor forskel mellem dansk og tysk.

For det meste tror jeg også, at danske og tyske som oftest slet ikke er interesseret i hinanden, og at mange af dem er ligeglade med at forbedre forholdet mellem hinanden. Men det må hver enkelt person selv tage stilling til og gøre noget for sit eget samliv med det »fremmede« sprog.

I mellemtiden kan jeg for mig selv også sige, at jeg igen er mere knyttet til det danske sprog end før. Nu arbejder jeg i en dansk butik (Danmarks billigste), og jeg lærer igen mere det danske sprog at kende.

Så, hvorfor er Bonn Erklæringen en god ting for os? Ja, i hvert fald, at vi selv må bestemme hvor vi hører hjemme, og at vi har mulighed for at studere i to lande. Jeg vil nu også efter studentereksamen tage til Danmark for at studere, så jeg håber at det danske senere hen præger mig mere end det tyske. Erklæringen har således en meget positiv indflydelse, selvom vi for det meste slet ikke er bevidst om, at det skyldes den, at vi har så mange muligheder, men vi tager det som noget selvfølgeligt.

Koble de to nationaliteter

af *Stephanie Schramm*

I marts 2005 fejres 50 års jubilæum for København-Bonn Erklæringerne. En meget vigtig del af erklæringerne omhandler den frie bekendelse til dansk nationalitet og dansk kultur.

Forholdet imellem danskerne og tyskerne har ikke altid været sådan som det er i dag. En tid var tyskerne meget skeptiske over for danskerne, og der opstod et spændingsforhold imellem danskerne og tyskerne i Sydslesvig og Slesvig-Holsten. Det fik også en politisk dimension med chikanepolitik over for det danske mindretal.

I foråret 1955 var der forhandlinger mellem Danmark og Vesttyskland, der om-

handlede både det danske og tyske mindretal. Løsningen blev København-Bonn Erklæringerne. For det danske mindretal betød det f.eks. bestemmelser om at nationale mindretals partier fritages fra 5% spærregrænsen i delstatsvalgloven. Endvidere blev tilskuddet til de danske skoler hævet til 80% af gennemsnitsomkostningerne i offentlige skoler og videregående almenuddannende skoler, og danske afgangseksaminer blev anerkendt.

Som man ser, har Bonn Erklæringen haft en stor betydning for os som dansk mindretal. Bare det, at de videregående uddannelser og afgangseksamen nu anerkendes er da af stor betydning for os. Og også det at man frit må vælge det sprog, den nationalitet og den kultur man foretrækker er af stor betydning.

Før Jørgen Kühls oplæg om erklæringerne har jeg ikke tænkt ret meget over hvilken baggrund og historie, der ligger bag det danske mindretal mht. deres rettigheder. For mig har det hele på en eller anden måde været en selvfølge. Men nu, hvor jeg har hørt oplægget, har jeg overvejet, hvad det »at være et dansk mindretal« betyder for mig og min fremtid. Jeg har altid været af den opfattelse, at jeg synes bedre om det danske skolesystem end om det tyske, og at jeg på flere måder følte mig bedre tilpas i det danske system. Jeg synes at det, at man kan vælge imellem det danske og tyske og endda koble de to nationaliteter er meget godt.

Danskerne har ikke altid været »indforstået« med os »uægte danskere«, og de er meget påpasselig med, hvem de understøtter eller ej. For eksempel ved jeg, at min søster havde overvejet, om hun skulle sende sit barn i en tysk eller i en dansk børnehave, og da Skoleforeningen hørte det, sagde de straks, at hun ikke længere kunne få et vikarjob som lærer igen, hvis hun ville sende sit barn i en tysk børnehave. På en måde synes jeg, at det er ret barsk, men på den anden side er det jo klart, at man kun understøtter dem, der fuldt ud står bagved det danske mindretal. For mig selv er det ikke svært, da jeg forlængst har besluttet mig for, at jeg vil studere i Aabenraa.

Jeg har ofte oplevet, at folk har været skeptisk over for, at jeg går på et dansk gymnasium. Ofte kom de med en masse fordomme mht. undervisningen og respekten. Bare det, at vi siger lærerens fornavn, og at undervisningen tildels er anderledes end hos dem, skal være tegn på mangel af respekt og mindre god uddannelse. Mange synes, at en dansk eksamen eller uddannelse er mindre værd end en tysk. Men der findes jo også den anden side. Mange har også en helt anden holdning overfor det danske mindretal og deres kultur, og de accepterer det og synes godt om det.

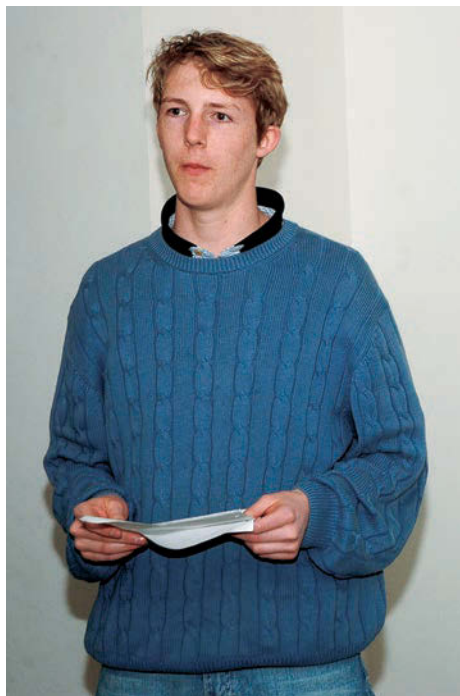
Jeg tror faktisk, at forholdet imellem dansk og tysk har forandret sig positivt i den sidste tid, og at folk er blevet mere åbne overfor danskheden. Selv om jeg er opvokset i »et tysk hjem« med dansk som bisprog, vil danskheden altid præge mig og være en del af min fremtid.

Research på internet og i grupper. Elever fra historieklassen på 12. årgang arbejder på at opklare historien om Bonn-København Erklæringerne. Foto: Erich Kneiding, Flensborg Avis.

På det tyske gymnasium Auguste-Viktoria-Schule blev eleverne fra Duborg-Skolen vel modtaget, da de kom på besøg for at udspørge elever, som havde valgt dansk som fremmedsprog. Foto: Erich Kneiding, Flensborg Avis.

Den 7. april 2005 blev Duborg-Skole-elevernes vurderinger af de jubilerende erklærings betydning præsenteret for pressen ved en lille sammenkomst på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Her fortæller Clara Lotte Warnsholdt og Lewé Thomsen om historieklassens resultater. Foto: Sacha Münster, Flensburg Avis.

Min holdning til Bonn Erklæringen –

på Duborg-Skolen og udenfor

I historiehødet på Duborg-Skolens 12. årgang satte eleverne sig som mål at indkredse holdninger til problematikken i Bonn Erklæringen. Holdet 12 HIS 2 rettede spørgsmålet »Hvordan er din holdning til Bonn Erklæringen – dens indhold og principper?« ikke bare til sig selv, de spurgte også elever i andre klasser, og de gennemførte interviewundersøgelser på gågaden i Flensborg og på det tyske Auguste-Viktoria gymnasium. I det følgende gengives interviewsvar og selvstændige besvarelser af spørgsmålet.

Fordelagtige valgmuligheder

Min holdning til erklæringen er meget positiv, da jeg ellers ikke ville have muligheden for at gå på Duborg-Skolen eller få en dansk skoleuddannelse. Dette er jeg egentlig virkelig glad for, da der faktisk er en ret stor forskel mellem danske og tyske skoler. Den sociale adfærd er meget bedre i forhold til de tyske skoler, hvor der ofte er problemer med elevernes sociale kompetence.

Udover dette har man jo bedre fremtidsmuligheder, idet man har muligheden for at studere og arbejde i både Tyskland og Danmark. Netop det at have flere valgmuligheder er jo vigtigt nutildags, når man ser på arbejdsløshed og økonomien.

Man har i hvert fald fordele af denne erklæring som tysker, da også finansieringen af uddannelsen er ordnet på forskellig måde i den tyske og danske skole. For eksempel skal man i det tyske skolesystem selv købe papir og bøger, hvorimod man i det danske kun betaler et vist beløb for undervisningsmateriale, og bøger ejes af skolen. Dette kan man godt sige er billigere.

På den anden side kan jeg også godt forstå dem, der ikke synes om erklæringen, da man godt kan sige, at den på en måde er uretfærdig (mere til fordel for tyskere). Jeg synes det er en ret stor indsats den danske stat yder for os sydslesvigere, og at Tyskland burde yde mere. Hovedparten af finansieringen betales jo af Danmark, og det virker som om Tyskland ikke virkelig føler sig ansvarlig for mindretallet.

Selvom jeg sådan set er »100% tysk«, og det er efterhånden faktisk mange elever på de danske skoler, er jeg meget glad for det danske sprog, og spørgsmål om nationalitetsfølelse er vanskeligt at svare på. Da man jo bor i Tyskland, har tysk pas (hvor stor betydning det mon har??) ... og faktisk kun taler dansk i skolen, ved (skole-) arrangementer og med enkelte skolekammerater, er det et mærkeligt forhold

man har til »det danske«. Det er i hvert fald en del af min hverdag og en (nok ikke uvæsentlig) del af mig ...

Og dette kan man sige er nok »et resultat« af erklæringen og den efterfølgende udvikling til det der nu er. (*Ronja Winkelmann*)

Chancen for en mere avanceret uddannelse

Jeg er glad for at erklæringen findes, den sikrer min mulighed for at få en studentereksamen med to sprog, som ikke kun begrænser mine muligheder for at læse i Tyskland, men at jeg også får chancen at læse i Danmark. Det giver mig chancen for en mere avanceret uddannelse. (*Torge Janiesch*)

Mulighed for multikulturel opdragelse

Erklæringen er da ret god, fordi den sikrer rettigheder for mindretallet, og mindretal er meget vigtigt, fordi det øger vores multikulturelle opdragelse. Men det er da pinligt, at en øverste ret i Slesvig-Holsten prøver hos domstolen i Karlsruhe igen at indføre 5% grænsen for mindretal. (*Frauke Ahrens*)

Flere kulturer sammen

Personlig synes jeg denne traktat var en god idé, fordi man ikke skal frastøde et mindretal, og jeg tror det er godt hvis børn fra forskellige kulturer er sammen fra barndommen. Det skaber fred mellem to lande. Desuden er der flere muligheder for at studere eller få et arbejde, fordi vores studentereksamen gælder i både Tyskland og Danmark. (*Jessica Lange*)

Vejen til en anden kultur

Jeg er meget glad for Bonn Erklæringen, da jeg har muligheden for at gå på Durborg-Skolen, selvom jeg har en ren tysk baggrund. Uden erklæringen ville jeg ikke have samlet så mange erfaringer og heller ikke oplevet så mange spændende ting, som jeg gør ved hjælp af det danske skolesystem. Desuden har jeg lært en anden kultur at kende og mange interessante og søde mennesker. (*Kerrin Brandt*)

Den danske skole

Jeg er glad for, at København-Bonn Erklæringerne findes. Ellers ville jeg måske i

dag ikke gå på dansk skole, og heller ikke min mormor, farfar og far dengang. Jeg kan godt lide det danske sprog og er glad for at mine forældre har sendt mig og mine søskene på en dansk skole. (*Jana Hoeg og Hanna Andresen*)

Min holdning til København-Bonn Erklæringerne

Unge mennesker, som tager deres studentereksamen på en dansk skole i Tyskland, har muligheden for at studere i to forskellige lande. Det er i hvert fald en stor fordel! Det er også godt, at to lande bliver forbundet med hensyn til skolesystemet. Og vi lærer et fremmed sprog, som kan være meget praktisk i vores senere arbejdsliv.

Man kunne sige, at det er uretfærdigt, at den danske stat finansierer os under næsten hele skolegangen, og Tyskland kun en lille del. Men det er jo sådan, at mange unge mennesker flytter til Danmark for at studere. Danmark vil i hvert fald have fyldte universiteter med studenter fra to forskellige lande.

Generelt synes jeg godt om erklæringen, men jeg tror at den bliver udnyttet fra mange sider. Mange forældre sender deres børn her, fordi det er meget billigere end hvis man ville sende dem på en tysk skole, selvom mange forældre slet ikke vil beskæftige sig med Danmark eller noget der har at gøre med det. Jeg synes at man i hvert fald skulle vise interesse, idet man f.eks prøver på at lære sproget eller melder sig ind i en dansk sportsclub eller lignende.

Men på den anden side skulle man heller ikke undre sig over, at de danske skoler mere og mere udvikler sig til en slags sprogskole. Det er da egentlig klart, at der vil komme flere og flere tyske elever til de danske skoler, fordi der nu engang efter al den tid ikke bor så mange danskere her som der engang har gjort. Efter så mange år er grænseregionen nu engang blevet integreret til Tyskland i en så høj grad, at der måske ikke længere er særlig meget tilovers af »det danske« fra dengang. (*Anonym*)

Svær at anvende i dagligdagen

I det hele taget og i teorien er København-Bonn Erklæringerne og de rettigheder de giver én en god »idé«, men desværre svære at anvende i dagligdagen alligevel. Hvis man vil tale dansk et eller andet sted, f.eks med politiet eller på et offentligt kontor, så kan man for det meste ikke få lov til dette, fordi de simpelthen ikke kan forstå hvad man siger. Det sparer altså tid og nerver hvis man taler tysk med det samme, selvom man har mulighed/ret til ikke at gøre det.

Derudover sørger erklæringen for, at der er mange elever på en skole som vores, der enten ikke kan tale eller skrive henholdsvis dansk eller tysk flydende. Dette sænker i mange tilfælde undervisningsniveauet. (*Mathias Hansen*)

Det har »stormet« længe nok

Det var dengang mine forældres beslutning at sende mig på en dansk skole, efter at de havde hørt fra nogle bekendte, at det danske skolesystem er meget smartere. Herunder nævnte de især det afslappede forhold imellem elever og lærer. Da mine forældre nu er tyske og heller ikke behersker sproget dansk, føler jeg mig heller ikke dansk.

En anden grund til dette er også, at mine venner alle er tyske, og jeg derfor kun benytter mig af sproget dansk i timerne og ikke derhjemme eller i min fritid. Mit forhold til København-Bonn Erklæringerne forholder sig ligesom min følelse af at være dansk. Jeg vurderer hele debatten om, hvor den danske grænse nu skal ligge eller ej, til at være et emne som nu har »stormet« længe nok. Min mening til København-Bonn Erklæringernes fremtidige følger er, at »stormen« om emnet lægger sig og folk begynder at finde sig i, at grænsen nu ligger der, hvor den ligger. (*Jan Schob*)

Betydning for min fremtid

Hvad København-Bonn erklæringerne siger mig? Indtil for nylig kendte jeg ikke en gang noget til indholdet. For mig var det normalt, at jeg med komplet tysk baggrund går på en dansk mindretalsskole. Jeg har ikke engang alvorligt tænkt over, at det ikke er en selvfølge, at der overhovedet findes et dansk gymnasium syd for grænsen. Men alligevel betyder København-Bonn erklæringerne mig mere, end jeg oprindelig havde forventet.

Kun på grund af denne erklæring har jeg i dag de muligheder, jeg har. Jeg har mulighed for at få dansk og tysk studentereksamen. Jeg bor i grænseområdet og behersker begge sprog. Jeg kan arbejde senerehen, hvor jeg vil. Derfor kan jeg ikke påstå at København-Bonn Erklæringerne ikke har betydning for mig. Faktisk har den stor betydning for min fremtid. (*Jonas Niemann*)

Vokse op med to sprog

Grunden til at vi har lov til at gå på en dansk skole og overhovedet må tilhøre det danske mindretal, er netop København-Bonn Erklæringerne. Vi har mulighed for at vælge hvor vi vil læse, altså enten i Danmark eller i Tyskland. Det kan have store fordele at tage eksamen på Duborg-Skolen. Min mor sendte mig dengang i en dansk børnehave, fordi hun syntes bedst om den. Hun syntes, der var så meget harmoni, og børnene bliver optaget og behandlet meget kærligt. Jeg har to søsken-

de, og begge to var også i dansk børnehaven. København-Bonn Erklæringerne giver os lov til at gå i dansk børnehaven og skole, selvom vi er tyskere. Jeg er glad for at kunne gå på Duborg-skolen, og det kan også kun være en fordel at vokse op med to sprog. (*Saskia Henkel*)

Flere muligheder

Jeg tænker for det første meget positivt på København-Bonn Erklæringerne, fordi man vokser op to-sproget (tysk/dansk). For det andet har man flere muligheder i sin senere uddannelse.

Min familie er tysk, men alligevel fejrer vi jul f.eks. med danske traditioner. Jeg føler, at eleverne på min skole, Duborg-Skolen, har et godt sammenhold, selv om der er tysk og dansk identitet. Jeg er stolt over og glad for at tale to sprog, især fordi jeg bor så tæt på grænsen til Danmark. (*Anika Petersen*)

Skolevalgets problematik

Umiddelbart skal man stille sig selv spørgsmålet, hvad København-Bonn Erklæringerne er? Selvfølgelig har man hørt om dem før, men det er et begreb der er gemt langt væk. Jeg er godt klar over hvad skolens og vores egne betingelser er, men at det er et resultat af København-Bonn Erklæringerne er først noget man har erkendt efter at man konkret har beskæftiget sig med det i undervisningen.

Erklæringen medfører jo egentlig, at vores mindretal med dets egen kultur kan eksistere, men jeg tror samtidig, at den medfører nogle problemer. Afsnittet om forældrenes frie ret til at sende deres børn i en dansk skole uden direkte krav om nogen form for tilknytning til mindretallet, kan og har nok også medført konflikter. Det viste sprogdebatten, der blussede op igen sidste sommer, på grund af en studentertale, der blev holdt delvist på tysk. Så den del af erklæringen gør det måske svært at overholde udtryk som »Sproget – Nøglen til Kulturen« eller »Her tales dansk«, når erklæringen ikke i sig selv indeholder sprogkrav.

Jeg personligt mener at forældrene skal have frit valg til at sende deres børn i den danske skole, men man må samtidig acceptere, at der altså tales dansk – også ved dimission. Men selvom der måske opstår interessekonflikter med henblik på sproget, tror jeg erklæringen er vigtig for mindretallet. Uden at man måske er klar over det, betyder den nok, at et dansk mindretal kan eksistere i et tysk samfund uden alvorlige konflikter.

Min holdning til København-Bonn erklæringen: I 1991 flyttede vi fra Brandenburg til Nibøl i Nordfriesland. Begge mine forældre ville arbejde, og da der kun

var plads til ét barn i den tyske børnehave og to pladser i den danske børnehave, placerede min mor min bror og mig der i den danske. Hun sagde, at det er det bedste, for hvis man bor i en grænseregion, er det godt at kunne begge sprog. Jeg var meget bange den første dag. Jeg kunne jo ikke eneste ord dansk; børnene ville grine af mig og pædagogerne ville skælde mig ud.

Men det var helt anderledes! Næsten alle børn i børnehaven kunne ikke tale dansk! Vi talte kun tysk med hinanden, men med pædagogerne talte vi dansk. Sådan gik det også i skolen. Vi var ca. 60 elever (1.-9. klasse) og måske kun fem ud af 60 var danske statsborgere! Ingen af eleverne kunne tale flydende dansk. Selvfølgelig var der nogle af forældrene, der kunne tale lidt dansk, men der var helt sikkert ingen, der talte dansk derhjemme. På Nibøl Dansk Skole var det med lidt mere alvor, lærerne passede på, at vi talte dansk i timerne, men ikke alle. Da jeg kom på Duborg-Skolen, var jeg så forbavset over, at eleverne talte dansk i pauserne!

Der fandtes en tid, hvor jeg ikke vidste, om jeg hellere skulle gå på en tysk skole. Jeg gik en dag, kun for at se, hvordan det er, med min veninde på en tysk skole. Det var rædselsfuldt!! Jeg vidste ikke hvordan min veninde kunne holde det ud?! Der var alt for mange i klassen, der var larm hele tiden, og man skulle sige »De« til læreren – nej, jeg ville hjem på min danske skole! Der følte jeg mig bedst tilpas.

Jeg siger tak til København-Bonn Erklæringerne, at de gjorde det muligt for mig at gå på en dansk skole og lære noget om den danske kultur. (*Julia Matew*)

Sprogkrav?

Jeg har overhovedet ikke vidst noget om København-Bonn Erklæringerne, før vi snakkede om det i skolen. Jeg vidste ikke, at de har haft indflydelse på min skolegang. Det eneste, jeg vidste om erklæringerne, var det min gamle lærer fortalte. Hun blev altid sur, når forældrene ikke kunne tale dansk. Hun havde den mening, at kun børn, hvis forældre kan tale dansk, skulle være på en dansk skole.

Det er efter min mening meget problematisk, fordi mine forældre er skilt. Min far kan tale dansk, men jeg bor hos min mor, hun kan overhovedet ikke tale dansk. Men trods alt blev min gamle lærer altid sur, fordi min mor ikke kunne tale dansk. Jeg synes at erklæringerne ikke længere er moderne, fordi rettighederne også bliver garanteret af EU-parlamentet. (*Jan Krause*)

Profitere af to kulturer

Jeg synes, at vi i forhold til de andre mindretalsområder i Tyskland, f.eks. ved den polske eller den franske grænse, har mange positive ting og friheder i vores område.

At forældrene fra begge nationaliteter må vælge, om deres børn skal gå i en tysk børnehave/skole eller på en dansk, er én af de vigtigste rettigheder, som blev vedtaget med København-Bonn Erklæringerne.

Hver person i det tysk-danske grænseområde må føle sig dansk, tysk eller begge dele tilsammen. De må skifte deres nationalitetsfølelse fra det ene til det andet sekund, uden at der er nogen som forlanger, at de endelig skal beslutte sig til én af de to. Og vi elever på mindretalsskolerne må vælge mellem to lande, hvor vi vil studere, leve eller tage en uddannelse: nemlig både Tyskland og Danmark.

København-Bonn Erklæringerne er noget, som har hjulpet menneskene til at blive venner og til at profitere af to folks mentaliteter og kulturer. (*Dion Strupp*)

Tyskere i mindretallet

Hvis jeg tænker nøjere over det, så har jeg stort set aldrig gjort mig bevidst, hvad der egentlig muliggjorde, at jeg, især som tysker, overhovedet kan gå på en dansk skole, og være medlem af danske foreninger, og kunne købe en dansk avis her i Tyskland o.s.v. Alt dette anså jeg for en selvfølge, som noget, der bare er sådan. Det har jo aldrig været anderledes, i hvert fald ikke for mig.

Selvfølgelig går jeg ikke rundt og tænker på, at det kun er på grund af København-Bonn Erklæringerne, at jeg ligesom så mange andre har mulighed for at gøre det ene eller det andet hver morgen. Men trods alt synes jeg, at det er mærkeligt, at man kan anse noget som en selvfølge, der faktisk har været så problematisk og på en måde stædigvæk er det.

Selvfølgelig kan man diskutere, om det, der står i erklæringen, overhovedet har berettigelse til at stå der eller ej. Om man virkeligt skal lade tyske børn gå på danske skoler, uden at hverken børnene ved skolestart eller deres forældre behøver at kende noget til det danske sprog og kultur, og om man virkelig skal lade tyskere anse sig selv som en del af det danske mindretal, og at de må være med overalt.

Forfalsker dette ikke det ægte danske mindretal? Sørger dette ikke for, at det danske mindretal så småt begynder at blive overtaget af tyskerne, og dermed ender med at blive opløst? Hvis det danske mindretal til sidst tæller flere tyske end danske medlemmer, kan man så overhovedet kalde det et dansk mindretal længere? Der er sikkert mange danskere, der nu ville udtale sig negativt om de rettigheder, erklæringen giver tyskerne/»ikke danskere«, og måske også over for den indflydelse, de har eller kan få i det danske mindretal.

Jeg som tysker må ærligt sige, at jeg ikke med 100% sikkerhed ved, om jeg kan svare ja eller nej på spørgsmålene. På den ene side kan jeg godt forstå argumenterne imod en indblanding fra tysk side i det danske mindretal, fordi det jo trods alt er

et dansk mindretal. Men på den anden side kan jeg kun sige, at jeg nu engang er vokset op med – og på en måde – i det danske mindretal. Jeg vil ikke sige, at mit forhold til det er det samme som f.eks en dansk elevs, men jeg har også været i dansk børnehave. Jeg har også, stort set hele mit liv, været i en dansk sportsclub og på en dansk skole.

Det danske mindretal hører altså i større eller mindre grad også til mit liv, og selv om jeg på en måde godt kan forstå argumenter imod tyskere i det danske mindretal og imod de rettigheder, de får via København-Bonn Erklæringerne, så må jeg dog sige, at jeg er glad for, at de findes, og at vi trods alt har muligheden for at vælge, om vi hellere vil være med i det ene eller det andet samfund. (*Gaby Hansen*)

Skolevalget

Selvom det er svært at forholde sig til spørgsmålet om man føler sig tysk, dansk eller sydslesvigsk, udgør vi allesammen det danske mindretal, ligemeget hvilket statsborgerskab vi har. Derfor synes jeg, det er vigtigt at have en erklæring, hvori rettighederne bestemmes. Dog fandt jeg først i løbet af de sidste 2-3 måneder ud af, at der findes en sådan erklæring for det danske mindretal.

Min mor er tysk, og har gået på tysk skole, ligesom min far, der endda kommer fra Sydtykland og ikke kendte noget til det danske mindretal. Alligevel sendte de mine søskende og mig på den danske skole. Grunden er, at der fra vores hjem kun er tre kilometer til grænsen til Danmark, og det dermed var den nærmeste børnehave for min storesøster. Den danske børnehave og den danske grundskole holder en samlet sommerfest hos os, og min mor fortalte, hun var helt overrasket, da hun så et barn hoppe på armen af en lærer. Hun havde aldrig set et sådant forhold mellem børnene og deres lærer.

Udover det syntes de, det var vigtigt at lære to sprog og dermed give flere muligheder for fremtiden og valg af uddannelse. Desværre fandtes og findes der mange børn, som kun sendes i den danske børnehave, fordi børnene hentes og køres hjem med børnehavebussen. Så der er stadig mange børn, der sendes i den tyske skole efter at have været i dansk børnehave. Grunden til det er dog også den lange vej, børnene skal køre til skole, efter grundskolen. Jeg skulle køre 1 1/2 time hver morgen, indtil jeg flyttede til Flensborg.

Jeg er selv glad over, at mine forældre valgte at sende mig på dansk skole. Selvfølgelig har jeg oplevet mobning fra de tyske elever, dog synes jeg at det er med til at fortætte forholdet mellem de enkelte, der går på dansk skole. Jeg har tænkt på at læse i Danmark i stedet for Tyskland, dog skyldes dette i høj grad uddannelsesstøtten SU. Jeg ville ikke få tilskud i Tyskland, da mine forældre tjener for godt. Jeg

har aldrig tænkt på at ansøge om dansk statsborgerskab, derfor kan det hurtigt virke, som om man bare udnytter Danmark ved at tage SU-pengene. Ligesom at udnytte børnehaven på grund af bussen. Men som København-Bonn Erklæringerne siger, må alle frit vælge at sende deres børn til tysk/dansk skole, og man må ikke efterprøve ens nationalitet eller nationalfølelse.

Jeg ved ikke, om jeg er dansk eller tysk, jeg er vist en tysker, der er præget af den danske kultur – og dermed er blevet til en blanding af begge lande. (*Britta Büchner*)

En individuel chance

Det var i 9. klasse, da jeg spurgte mig selv, hvorfor jeg egentlig gik i en dansk skole. Mine forældre har egentlig slet ikke noget at gøre med det danske mindretal, og hvis ikke København-Bonn Erklæringerne eksisterede, var jeg ikke kommet ind i det danske skolesystem. Dermed fik jeg chancen for at lære en ny kultur at kende, et nyt sprog som sagtens kunne bruges som mit hverdagsprog. Skolen har åbnet mig vejen i et andet land end det jeg er født i. Det er et helt specielt privilegium for mig.

Men i 9. klasse gik det for første gang op for mig, at jeg gik på en skole, som giver mig en uddannelse, der er baseret på alt hvad der er dansk, og jeg spurgte mig selv, hvad jeg vil bruge det til? Førhen syntes jeg, det var bare sjovt, men nu skulle det give mening, for hvis der ikke var nogen, så kunne jeg jo lige så godt have gået på den tyske skole.

Jeg levede halvdelen af min hverdag i det danske mindretal, fordi mine forældre havde valgt det for mig. De valgte det, fordi de så det lidt som et eksperiment. Fordelene i at leve i Sydslesvig og samtidig kunne tale nabolandets sprog. Ud over det syntes de godt om skolesystemet. Jeg følte mig nogen gange lidt alene, for både mine forældre og søskende har, ud over forbindelsen gennem mig, ikke noget at gøre med mindretallet.

I år 2001 havde jeg fået en plads på Højer Ungdomsskole. Året blev som en gave for mig, for jeg opdagede hvad det betød at kunne opleve den danske kultur, med sang, idræt, og især humoren samt synonymer/forklaringer for ting som man kun kan sige på dansk! Pludselig kunne jeg ikke forestille mig, hvordan det ville være uden denne kultur som er som et andet hjem.

Selv om Tyskland er mit hjemland, er dansk kultur noget helt andet for mig, for den har præget min uddannelse og halvdelen af min barndom. Den giver mig noget som jeg ikke kan opleve i Tyskland. Duborg-Skolen er et godt eksempel. Den prøver at være så dansk som mulig, men den kan ikke leve op til det jeg har oplevet på

den danske skole i Danmark. Ikke set fra den sproglige eller faglige side, men ud fra det sociale synspunkt. (*Iska Lorenzen*)

Sprogdebat

Dette år blev studentertalen holdt på to sprog. Det meste blev sagt på dansk, men et par ord var på tysk. Det skabte ballade, fordi det er første gang talen delvist blev holdt på tysk. En aftale med skolen siger, at studentertalen udelukkende skal være på dansk. Hvorfor gjorde studenterne det så?

Som det står i Duborg-Skolens årsskrift, foregik det således: de to talende spurgte dem blandt deres kammerater, som havde et tosproget hjem, om hvem der så foretrak den dansksprogede del af talen mere end den tysksprogede.⁴ Da ingen rakte hånden i vejret begyndte de at tale tysk. På denne måde takkede de deres forældre på en måde, så forældrene kunne forstå det. Desværre har forældrene nemlig forsømt at lære det sprog, deres børn bliver undervist på. Kan man sige noget imod, at børn vil sige tak til deres forældre? Nogen havde noget imod det, fordi hele sprogdebatten er mere kompleks end bare de få ord på et fremmed sprog.

Det som virkelig har forstyrret, er sandheden som tydeligt kom frem. Sandheden om at det danske mindretals fremtid ikke udelukkende består af danskere. Men af flere og flere elever med tyske forældre, som sender deres børn på en dansk institution. Det betyder at mindretallet får flere tyske elementer end mindretallet ønsker sig. Men på den anden side betyder det, at mindretallet vokser. Hvad ønsker mindretallet sig? At det bliver større, men dobbeltkulturelt? Eller skal der udelukkende gå børn med dansk oprindelse på danske skoler? Kunne mindretallet så eksistere? Og kan udviklingen overhovedet stoppes? Nu er det allerede kommet så vidt, at eleverne holder deres studentertale på to sprog imod alle aftaler. Det gør eleverne, fordi de/vi ikke længere passer ind i den gamle forestilling om hvordan alt skal være. Vi kan ikke sige, at vi er tyske eller danske. Vi kan heller ikke undlade at tale begge sprog. Så hvorfor holde fast på gamle regler, hvis de alligevel siger de fleste folk imod, især de unge? Eller er de regler nødvendige for at opretholde det danske mindretal?

Ingen kan se ind i fremtiden – ingen ved det. Men der findes en udvikling, og den går igen mod mere frihed, ligesom for 50 år siden. Har man fjernet sig med interne regler, aftaler og indstillinger fra Bonn Erklæringen? Udgør det ikke netop en del af Bonn Erklæringen, at man har lov til at tale det sprog, man føler sig mest tilpas med, fordi alt andet ville være unaturligt og indskrænkende hvis ikke

⁴ se Duborg-Skolen 2003-2004. Årsskrift Flensborg 2004 s. 2-4.

undertrykkende?! Det er godt, at vi dette år fejrer Bonn Erklæringen – måske hjælper det lidt på hukommelsen.

Mine forældre tilhører ikke det danske mindretal. Både min far og min mor kan ikke tale dansk, men de valgte at sende mig til en dansk børnehave og derefter videre på en dansk skole. Jeg er glad for at de valgte det. Ikke kun fordi jeg dermed fik muligheden til at lære et andet sprog og lære en anden kultur at kende. Jeg er også glad for deres valg, fordi jeg nu tilhører to kulturer. Og ved at jeg er dansk og tysk, tilhører jeg et særligt mindretal. Det mindretal kan kun fungere på grund af Bonn Erklæringen, men jeg synes, at der alligevel findes nogle konflikter i det her mindretal. Jeg ved ikke, hvordan de vil løses, jeg ved ikke, hvorhen udviklingen går. Men jeg ved at det er vigtig at være åben for andre kulturer, og jeg lærte at det her samfund kun kan basere på tolerance. (*Clara Lotte Warnsholdt*)

Studere i Danmark eller Tyskland

Jeg synes, at Bonn erklæringen er en god erklæring, da forældre der har en tysk baggrund frit kan sende deres børn på skoler med dansk undervisningssprog som Duborg-Skolen.

Jeg personligt har en tysk baggrund og er siden børnehaven på en dansk institution. Og nu går jeg på Duborg-Skolen, som allerede min mormor, morfar og mor. Bonn Erklæringen har også den fordel, at vi kan vælge, om vi vil studere i Danmark eller i Tyskland. Studerer vi i Danmark, betaler Statens Uddannelsesstøtte en del af vores uddannelse. (*Bente Schwarzbach*)

Mindretallene kunne udvide sig

Jeg personligt synes denne traktat var en meget god løsning, fordi betingelserne der blev fastlagt sørgede for, at mindretallene kunne udvide sig.

Og på grund af denne traktat har vi nu mulighed for at vælge selv, hvor vi vil studere og leve. Og vigtig er også at vi, som et mindretal bliver anset. (*Ewa Annette Zimmermann*)

Flere muligheder

Jeg synes at denne traktat var en god løsning, fordi man nu selv kan vælge sin nationalitet eller selv kan bestemme, hvor man vil studere. At tilhøre mindretallet er ikke anderledes, men man har flere muligheder i livet. At opvokse med to sprog ved grænsen er meget værd. (*Vanessa Melanie Alfonso Petersen*)

Kendskab til en anden nationalitet

Jeg synes, at Bonn Erklæringen for mig personligt kun medfører fordele, fordi jeg går på Duborg-Skolen. Mine forældre havde på den måde mulighed for at sende mig på denne skole, selv om de to ikke er danske statsborgere. Desuden har jeg på den måde kunnet indsamle mange flere erfaringer og også kendskab til en anden nationalitet og kultur.

Men neutralt betragtet er erklæringen lidt fræk. Et par af punkterne virker alligevel lidt »stats-beskyttende«, selvom erklæringen egentlig gik/går ud på en fredelig enighed. At Danmark er ansvarlig for Duborg-Skolens faciliteter og undervisningsmateriale virker for mig realistisk. (*Hannah Leonhardt*)

En trussel mod mindretallet?

Mig har projektet givet, at vi her i Sydslesvig udvikler os, især da jeg har hørt flere og flere holdninger som synes temmelig sprogscole-europæiske. Tja, sådan er det vist, Bonn Erklæringen kan interpreteres på en måde, som jeg synes er grundlæggende forkert. Den skal sikre mindretallet, men ødelægger mindretallet, eller gør den ikke? Hvis flere og flere elever føler sig 100% tysk, kan man så tale om et sindelagsmindretal? (*Per Anders Pastorff*)

Jeg er tysker

Jeg har hverken dansk far, dansk mor, danske bedsteforældre eller danske oldeforældre. Dog går jeg på en dansk skole. Og jeg er glad for det!

Da jeg blev gammel nok til at beslutte mig for eller imod det danske system, valgte jeg det danske, men ikke fordi jeg følte mig som en dansker, eller fordi jeg havde i sinde at flytte til Danmark efter min skolegang. Grundene for at jeg valgte at forblive i mit skolesystem, var og er, at jeg følte/føler mig hjemme i Sydslesvig og i det danske skolesystem. Jeg føler mig hverken tysk eller dansk. Dette hænger måske sammen med, at jeg på grund af Tysklands historie har lært, at det er noget negativt at have en for udpræget nationalfølelse, men det har sikkert også noget at gøre med, at jeg hos mine tyske kammerater bliver anset for at være dansk og i Danmark regnes for en tysker.

Jeg er glad for at have lært sproget og at kende den danske kultur, fordi jeg har den opfattelse, at man er mere åben overfor andre kulturer, og at man har nemmere ved at lære et nyt sprog, hvis man er opvokset tosproget. Jeg synes det at være tosproget er en fordel i vores tid, da vi lever i en verden, hvor vi konfronteres med en masse forskellige kulturer, som vi skal forholde os til.

Jeg anser os, sydslesvigerne, som en lille bro mellem Danmarks og Tysklands borgere. Vi taler både dansk og tysk og vokser op med en blanding af de to kulturer. Dvs., at vi helt ubevidst kombinerer den danske måde at leve på med den tyske måde. Dermed kan vi på en måde fungere som et talerør for begge parter. At være tosproget kan også være af fordel på arbejdsmarkedet, da det i et grænseområde altid er passende at have ansatte, som kan fungere som tolke eller som helt kan tage sig af de kunder, der ikke taler landets sprog.

Endvidere er jeg glad for at gå på en dansk skole, da det siges at man i det danske skolesystem i højere grad lægger vægt på eleven som individ. Jeg kan forestille mig at nogle danskere eller »danske sydslesvigere« synes at min begrundelse for at vælge det danske skolesystem hellere burde gå i en retning af at jeg føler dansk. De har måske opfattelsen af, at Danmark blev snydt, og at sådanne personer som mig kun udnytter det danske skolesystem. Men vi lever ikke længere i 1955. Vi lever i en verden, hvor grænserne ikke længere kontrolleres så strengt som før, og hvor landenes befolkning i grænseområderne mere og mere bliver blandet. Derfor synes jeg, at vi skulle begynde med at se på mindretalsskolerne, som »kulturskoler«, hvor eleverne får chancen til at lære at være åbne overfor verdens andre kulturer. Det er ideelt, at der findes en lille befolkningsgruppe, der kender til og lever med to kulturer. Således kan en grænsebefolkning, der opvokser med begge grænselandes kulturer, forhindre store interessekonflikter, der kunne opstå mellem befolkningen pga. deres to forskellige kulturer.

En anden gruppe af danskere er måske frustreret eller sur over, at de tyske elever bliver dårligere og dårligere til at tale dansk og dermed nedsætter kvaliteten af Duborg-Skolens eksamen, hvilket kunne føre til, at Duborg-Skolens eksamen ikke længere bliver anerkendt af Danmark. For at undgå, at anerkendelsen tabes, kan man enten prøve på at ændre erklæringen, fra at man frit må vælge på hvilken skole man vil sende sine børn, til at de danske skoler kun er for børn med dansk baggrund. Men om det er det rigtige at isolere sig i en tid, hvor man prøver på at smelte sammen til én verden, kan diskuteres. Hvis man vil undgå en isolering, kunne man prøve at omstrukturere undervisningen, således at selv de tyske elever lærer at tale dansk på en fornuftig måde.

I og med, at denne sætning danner grundlag for sådan et væsentligt problem, synes jeg, at det er tydeligt at København-Bonn Erklæringerne stadigvæk er relevante for os unge i dag, bare på en helt anden måde end i året 1955. (*Lea KIRSTEIN*)

Den dybere mening

Jeg synes at det er godt, at man som tysker frit kan bestemme, om man vil tilhøre det danske mindretal, og om man vil gå på en dansk skole.

Alligevel er det vigtigt, at der er et eller andet formål med det. F.eks. at man har planlagt en senere uddannelse i Danmark – i hvert fald må man have et vist forhold til Danmark og/eller den danske kultur. (*Paul-Stefan Harder*)

Tolerance

Jeg synes at Bonn Erklæringen er meget god, fordi min studentereksamen bliver accepteret både i Tyskland og i Danmark. Det betyder, at jeg har mulighed til at studere i både det ene og det andet land, og at jeg kan tale begge sprog flydende (hvad der vel altid kan være en fordel i begge lande).

At der er så mange tyske elever på denne (danske) skole, opfatter jeg ikke som noget negativt. Tværtimod synes jeg, at dette gør, at man i det hele taget bliver mere tolerante overfor fremmede kulturer. (*anonym*)

Bedre uddannelse

Med de rettigheder vi har fået gennem Bonn erklæringen, har vi samtidig muligheden for en bedre uddannelse, fordi man vokser op med to sprog, hvad der især her i grænseregionen kun kan være en fordel for os. (*Tim Kuhlendahl*)

Selv bestemme vores fremtid

Jeg synes at erklæringen på en vis måde endda var nødvendig for os. Vi bor i et frit land, og vi skal selv have lov til at bestemme over vores uddannelse og over vores fremtid. (*Leif Schæfer*)

Rundspørge i gågaden: Folk ved intet om mindretallet

Der findes tit situationer for en Duborg-elev, hvor man støder på folk, der ikke ved noget om det danske mindretal.

For det meste er det en positiv reaktion man får, men der findes også personer, der har fordomme. Det er mærkeligt, men de forholder sig afvisende eller uforstående. Det er måske derfor, at der blev skrevet »ghetto« på Duborg-Skolens indgang. For eleverne er det ikke virkeligt diskriminerende, fordi vi kan grine af det. Men det tyder på en bestemt holdning, som vores omverden eventuelt kunne have til mindretallet.

Det er derfor, vi har valgt at lave en lille rundspørge i gågaden for at se, hvor mange der egentlig ved noget om »os«, det danske mindretal. Hvad er deres indtryk

af mindretallet, af skolerne og eleverne, hvorfor findes de danske skoler, og hvorfor er der egentlig nogen som går der? Kender man nogen, der har med mindretallet at gøre, og hvad er mindretallet egentlig for noget?

De fleste vi spurgte, havde i hvert fald hørt noget om Duborg-Skolen, dog var der ingen, der rigtig havde en personlig forbindelse til den, eller vidste hvad det præcist går ud på. Det, de havde hørt om, var f.eks. at vi snakker dansk hele dagen, at vores familier kommer fra Danmark, og at langt de fleste må være danskere.

Det viser, at de ikke virkelig har kendskab til det danske mindretals situation i dag. Derfor opstår der også sjove rygter om vores skole, f.eks. at vi er en håndværkerskole, eller at specielt socialt svage familier sender deres børn på dansk skole på grund af understøttelsen. Udover det er der nogle, der mener, at Duborg-Skolens elever ikke kan snakke tysk, hvilket jo i hvert fald er en meget stor fejltagelse.

Det, Duborg-eleverne er meget kendt for, er deres studenterhuer og de dermed forbundne fester. Det danske mindretal findes, dog er det ikke så iøjnefaldende for dem, der ikke står i kontakt med det, selv om flensborgerne i hverdagen har meget med danskerne at gøre gennem handel, naboskab eller bekendte og venner. (*Iska Lorenzen og Nicole Wickenhauser*)

Kammeraterne på det tyske gymnasium

Det danske sprog har gennemgået en stærk udvikling i Sydslesvigs tyske samfund. Flere og flere offentlige skoler, især i Flensborg, tilbyder danskundervisning i form af fremmedsprog.

For at finde ud af, hvorfor der er sådant et run på det danske sprog, valgte vi at besøge et 11. årgangs danskhold på den tyske Auguste-Viktoria-Schule i Flensborg, som har et elevtal, der er oppe omkring de 870 elever. Danskholdets lærer, Sandra Ingwersen, har selv taget studentereksamen på Duborg-Skolen. Derfor har en hurtig kontakt været mulig.

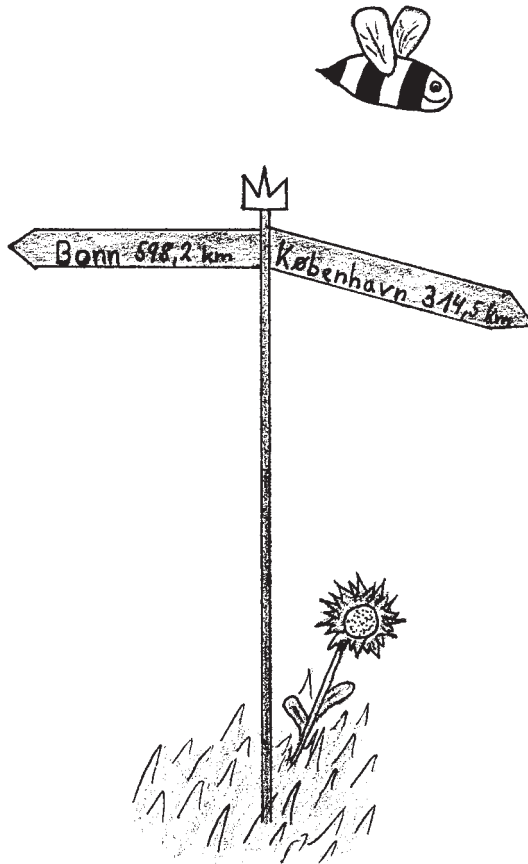
Godt modtaget på Auguste-Viktoria-Schule delte vi danskholdet op i nogle smågrupper for at få et mere personligt indblik i, hvorfor eleverne har valgt det danske som fremmedsprog. Holdningerne i de tre grupper har været særdeles forskellige, på den ene side lidt negativt indstillet og på den anden side mere positivt rettet, enkelte var tilsyneladende ligeglade med det danske mindretal – andre meget interesseret.

Distancen mellem det danske mindretal og den tyske flertalsbefolkning i Flensborg synes at blive mindre og mindre. Der er sket meget siden København-Bonn Erklæringerne blev underskrevet i 1955.

Dette bekræftes af eleverne i den ene gruppe. Næsten allesammen har kontakt

med unge fra det danske mindretal, henholdsvis som naboer, venner eller bekendte. I det hele taget synes eleverne at acceptere det danske og synes ikke, at der er så stor forskel mellem de to kulturer. Skolesystemet synes de heller ikke at se de store forskelle i, dog virker det danske mere personligt. Efter at have konfronteret eleverne med København-Bonn Erklæringerne, som de ikke har kendt noget til i forvejen, virker det danske sikret. Alligevel kan de se problemer i, at retten til valg af identitet er fri, idet f.eks. de færreste i Dansk Gymnastik Forening Flensborg (DGF) magter at tale det danske sprog.

De mener, at det delte skolesystem i Sydslesvig også vil bestå i fremtiden, da skolerne er nationalt præget, og da nationalfølelsen i både Danmark og Tyskland fortsat vil stå stærkt. (Britta Büchner)

Niklas Luelmann

Hvad vi lærte

Elevbetragtninger om projektresultatet

Da eleverne tog fat på studiet af Bonn-Erklæringens forhistorie, indhold og betydning, begyndte de så at sige på bar bund. Kendskabet var på forhånd kun ringe. Hele mindretallets historie og grundlag og rammerne for dets liv var ikke eleverne særlig bevidst. Projektarbejdet gav derfor megen ny viden.

Det burde vi have lært om meget før

I dette år fejrer vi 50 året for København-Bonn Erklæringerne. For mig er denne begivenhed ved første blik ikke andet end et lille jubilæum, der bliver fejret af nogle sydslesvigske mennesker. Men når jeg kigger lidt nærmere på det, så opdager jeg, at erklæringerne faktisk har en meget stor indflydelse på min hverdag. Erklæringens indhold giver mig f.eks. ret til at tilhøre det danske mindretal og være elev på Duborg-Skolen. Dermed bliver 50-års-dagen automatisk til en vigtig dag, selvom jeg nok ikke vil gå ud og fejre den.

Før vi startede med at arbejde med København-Bonn Erklæringerne i historieundervisningen, var min viden om deres grundlæggende ideer ret begrænset. Nu hvor min/vores viden er større og mere detaljeret, undrer det mig, at dette tema ikke blev behandlet i de tidligere klasser. Selvfølgelig er et 50-års-jubilæum en god anledning til at beskæftige sig med dem, men da hele det danske mindretal bygger på dette dokument, synes jeg, at man godt kunne have lært noget om det lidt før.

For mig ligger erklæringernes betydning dog stadig mere i det ubevidste, fordi jeg jo ikke går i skole om morgenen og tænker på 50 år gamle erklæring. Jeg tror, at deres relevans kun bliver aktuel for mig, når jeg enten intensivt beskæftiger mig med dem (f.eks. i skolen), eller når der af en eller anden grund opstår problemer med en tysk myndighed i Sydslesvig, der ikke vil anerkende det danske.

50 år efter at erklæringerne blev underskrevet, er deres betydning altså rutschet ned i det underbevidste hos en ung person som mig, men alligevel er jeg glad for, at jeg/vi har dem. (*Leve Thomsen*)

Jeg fandt min identitet

Walking down the sidewalk,
 Trying to find a reason.
 I can see you flying; Identity, identity ...
 Where are you going
 my identity?
 Identity, identity ...
 I can see you flying,
 Identity ...

Disse ord stammer fra en sang, sunget af et sydslesvigsk 80'er band og får mig til at tænke på, hvordan min egen søgen efter identitet begyndte.

Jeg gik i 9. klasse på dette tidspunkt, og i en skoleopgave, hvor temaet var frit, valgte jeg netop at beskæftige mig med emnet identitet. Jeg tog udgangspunkt i Ole Andersens roman »Identitet«, hvor hovedpersonen Claus, ligesom jeg selv, beskæftigede sig med sin sydslesvigske identitet, for at forstå sig selv bedre. Det var også dengang, at jeg for første gang stødte på København-Bonn Erklæringerne, og jeg fandt ud af, hvor vigtig de er for min sydslesvigske dagligdag. Erklæringerne garanterer mig en frihed, som fx min bedstemor ikke kunne nyde som ung menneske. De er samtidig nøglen til den åbning, som mindretallet har oplevet mod omverdenen og fortsat oplever.

Derfor er det vigtigt, at mindretallet selv ikke glemmer erklæringernes indhold og vigtighed og alt det, som følger med at være et mindretal. Glemmer man disse ting, glemmer man en del af sin identitet. (*Per Anders Pastorff*)

Et utroligt privilegium

For tiden bliver jeg konfronteret med Bonn-København Erklæringerne på mange måder. Vi snakker om det i skolen, der snakkes om det i medierne, og vi beskæftiger os med det i SdU. Det er selvfølgelig, fordi erklæringen har 50 års jubilæum i år, og jeg synes også, det er godt, at der bliver gjort så meget ud af det, men det er ærgerligt, at det kun er i anledning af jubilæet, at folk begynder at beskæftige sig med dem.

Jeg har faktisk boet 17 år i Sydslesvig, inden jeg første gang hørte noget om den erklæring, som jeg nu ved, har så stor indflydelse på mit liv. Jeg tror, at de fleste folk slet ikke ved, hvor utrolig privilegerede vi faktisk er i forhold til andre mindretal rundt omkring i Europa. Vi har så mange enestående særegler, f.eks. at enhver,

der føler sig dansk, kan være med i det danske mindretal uden at skulle bevise noget som helst.

Jeg er glad for og stolt over, at Bonn-København Erklæringerne har eksisteret i så mange år, og jeg håber, at folk bliver ved med at interessere sig for dem, også om 5 eller 10 år. (*Johanne Braun*)

Uden erklæringerne intet Sydslesvig

Jeg har boet i Sydslesvig siden jeg var ti år gammel. Jeg flyttede herved og anede ikke noget om disse erklæringer, tværtimod troede jeg, at Tyskland simpelthen bare var et andet land og ikke havde noget med Danmark at gøre.

Men i dag er det jo helt anderledes, fordi i dag ved jeg, at uden denne aftale ville det ikke være muligt at bevare vort mindretal. Erklæringen påvirker dermed hele min eksistens, dvs. det samfund jeg lever i og med, nemlig det dansksindede samfund.

Konklusionen på dette må være, at et Sydslesvig præget af dansk kultur uden København-Bonn Erklæringerne ikke ville eksistere. (*Mads Buttgerreit*)

Mens vinden blæser mellem kulturene

Det er mørkt og regnen pisker i elevernes ansigter, mens de bevæger sig hen mod det store monument, Duborg-Skolen. Mængden af elever hober sig langsomt op i takt med, at klokken nærmer sig de ti minutter i otte. Dag på dag følger vi denne rutine uden nærmere eftertanke. Det er de færreste, der rent faktisk ved, hvad grundlaget for skolens eksistens i bund og grund er. Duborg-Skolen er landets eneste danske gymnasium, og hvad laver det egentlig her? Hvad betyder det for os og ikke mindst for mig selv? Alt sammen spørgsmål man i sin skolegang fra 7.-10. klasse aldrig har taget op i tænkeboksen.

Efter overgangen til det egentlige gymnasium går det langsomt op for én, at ens egen skole er et resultat af København-Bonn Erklæringerne. De erklæringer, som sikrer, at vores mindretal overhovedet kan eksistere frit. De er gået alt for længe inden en bevidsthed om vores eget mindretal har plantet sig i vores hoveder. Vi som egentlig dag for dag burde definere os selv ud fra det mindretal vi lever i og er en del af. Måske er det for meget forlangt, at elever i så ung en alder skal være i stand til at identificere sig selv, men det er der for så vidt heller ingen der forlanger. Men hvad man må gå ud fra er, at elever der går i gymnasiet må kunne tage stilling til deres egen kultur, og dermed være i stand til at erkende, hvad grundlaget for ens dagligdag er.

Den del i Bonn Erklæringen, der inkluderer, at forældre frit kan sende deres børn

i en dansk skole, er måske den mest relevante for os. Hvad enten det er »ægte« sydslesvigere, rigsdanskere eller tyske forældre, der tiltales af det danske skolesystem. Det er dem, der skaber grundlaget for opretholdelsen af erklæringens formål, idet de sender os i en dansk skole, og det er vores generation, der skal føre det videre. Selvom de færreste er klar over, hvad København-Bonn Erklæringerne reelt indebærer, ved de fleste dog, hvad der forbinder dem til skolen og ikke mindst til mindretallet: København-Bonn Erklæringerne, en evig vind der blæser mellem to kulturer. (*Line Christensen*)

Længe unævnt

Forleden læste jeg i nogle af Duborgs gamle skoleblade i forventning om at finde noget om København-Bonn Erklæringerne, både i slutningen af 50'erne, 60'erne og helt op i 80'erne. Men lidt overraskende var erklæringen ikke nævnt med et eneste ord. Hist og her var der godt nok artikler om identitetsspørgsmål som Sydslesviger, men noget konkret om København-Bonn Erklæringerne stod der ikke. Det skulle jo så egentlig betyde, at det først er vores generation, der er begyndt at tage stilling til erklæringen. Det er, som om den har ligget begravet i en små halvtreds år. Ikke uden betydning men dog uden betydning for skolernes elever og først nu taget op som en relevant del af undervisningen og som en relevant del for Sydslesvig. (*Line Christensen*)

Sammenfatning af rundspørge

Ved eleverne overhovedet noget om København-Bonn Erklæringerne?

Gennem en rundspørge blandt ca. 50 elever på Duborg-Skolen har vi fundet ud af, at en del af eleverne i hvert fald ved lidt. Godt 90 procent af de adspurgte vidste noget om erklæringerne, om end ikke ret meget. De fleste havde første gang hørt om dem under et foredrag, der blev holdt på skolen for omkring halvanden måned siden. Dvs. mange elever har gået på Duborg-Skolen i flere år, uden at have vidst noget om København-Bonn Erklæringerne, eller i det hele taget vidst, at de eksisterer. Størstedelen af de elever, der vidste noget om erklæringerne, var ikke rigtigt klar over, hvor stor betydning de har for vores dagligdag.

Enkelte nævnte, at det nok havde noget med skolen at gøre. Men at de fleste nok slet ikke ville gå på Duborg-Skolen, hvis ikke det var for København-Bonn Erklæringerne, var der ikke mange, der tænkte på. Man må jo sige, at det har været et godt initiativ at få en foredragsholder på skolen, så eleverne op til erklæringernes 50-års jubilæum kunne få et overblik over, hvad de er og indebærer.

Men spørgsmålet er, om det ikke har været alt, alt for sent, når størstedelen af eleverne på Duborg-Skolen i mange år har været involveret i det danske mindretal uden overhovedet at ane noget om den tilknytning, skolen og hele systemet faktisk har direkte til Danmark. Problemet er nok også, at der er et voksende antal elever på de danske skoler, som faktisk slet ikke har noget med det danske og mindretallet at gøre, andet end, at de går på en dansk skole.

Over halvdelen af de elever på Duborg-Skolen, der deltog i rundspørgen, gav udtryk for, at de senere hen vil sende deres børn i dansk skole. På den måde vil der måske om 15-20 år begynde at komme flere børn, der på grund af deres forældres baggrund ved noget om mindretallet, og måske også om København-Bonn Erklæringerne.

Man kan bare håbe, at der til den tid bliver gjort mere ud af at pleje mindretallet og forbindelserne til Danmark, for sådan som det kører nu for tiden, kunne man næsten være bange for, at det en dag vil ebbe helt ud.

Vi burde beskæftige os mere med erklæringerne i dagligdagen og måske tænke mere over, hvor privilegerede vi faktisk er i forhold til andre mindretal rundt omkring i verden, og hvor enestående vores erklæringer er. (*Saskia Henkel, Julia Matew, Jana Warneke, Anika Petersen, Clara Warnsholdt, Johanne Braun*)

Et Løfte

Af Iska Lorenzen og Nicole Wickenhauser

Lige ved siden af indgangen til Duborg-Skolens prøvesal hænger der et stort maleri, som man egentlig kigger på hver dag. Dog er der mange, der aldrig virkelig har set på det eller kender meningen med det. Billedet, der hedder »Et Løfte«, er malet af Sophie B. Jensen. Hun forærede skolen det, men kun på den betingelse, at man ville sørge for konserveringen, der blev gjort mulig gennem A.P. Møllerfonden. I relation til Bonn Erklæringens 50 års jubilæum er billedet meget interessant. Det viser holdningerne i perioden frem til erklæringens tilblivelse.

Der ses to grupper mennesker der står overfor hinanden. På den venstre side sydslesvigerne, og rigsdanskerne til højre. I baggrunden ses der et fjordlandskab med skove og øer, der minder om Flensborg fjord og Okseøerne. Sophie B. Jensen har malet billedet i 1952, da stemningen i grænselandet var meget splittet, og det tager hun udgangspunkt i. Billedet udtrykker sydslesvigerens håb om genforening. Gennem billedliggørelsen af den polariserede danske folkestemning er billedet et stærkt udtryk for en fase i det danske mindretals historie. Billedet markerer netop vores specielle regionale situation, som bliver understreget af Dannebrog der er centrum i billedet.

Projektdeltagere

12HIS2

- 1 Bohk, Philipp
- 2 Braun, Johanne
- 3 Büchner, Britta Christiane
- 4 Buttgerreit, Mads Stig
- 5 Clausen Christensen, Line
- 6 Gavin, Robert Vincent Morten
- 7 Hansen, Gaby
- 8 Henkel, Saskia
- 9 Kirstein, Maren Lean
- 10 Krause, Jann
- 11 Lorenzen, Iska
- 12 Ludmann, Niklas
- 13 Matew, Julia
- 14 Niemann, Jonas
- 15 Pastorff, Per
- 16 Petersen, Anika
- 17 Schob, Jan
- 18 Sieg, Christoph
- 19 Strupp, Dion
- 20 Thomsen, Leve
- 21 Warneke, Jana
- 22 Warnsholdt, Clara Lotte
- 23 Weiser, Sarah
- 24 Wickenhauser, Nicole

13DAN2

- Bente Jessen
Carina Balow
Herdis Petersen
Joscha Braun
Judith Bartels
Lina Langmaack
Nora Petersen
Parick Dümer
Rabea Bonn
Sarah Krikowski
Stephanie Schramm

Studieafdelingens udgivelser

1. Hermann Clausen: Der Aufbau der Demokratie in der Stadt Schleswig nach zwei Weltkriegen. 303 s. 1966.
2. H. V. Gregersen: Niels Heldvad 1564-1634. Ein Schleswiger der nordischen Renaissance – ein Bild seines Lebens und seiner Zeit. 272 s. 1967.
3. Lorens Rerup: A. D. Jørgensen, Historiker aus dem schleswigschen Grenzland (1840-1897). 160 s. 1967.
4. Vores egne vindver. Ved Poul Kürstein. 192 s. 1967.
5. Nørre og Sønder Gøs Herred. Red. af Poul Kürstein. 205 s. 1969.
6. Hartwig Schlegelberger: Europa set fra den dansk-tyske grænse. 121 s. 1971.
7. L. S. Ravn: Lærerne under sprogeskriperne 1851-1864. 295 s. 1971.
8. Barn i Flensborg 1890-1920. Ved Poul Kürstein. 343 s. 1972 og 1972.
9. Helmut Leckband: Krigsfangelazaretten i Tamanskajagaden. 269 s. 1973 og 1974.
10. Søren Ryge Petersen: Dansk eller tysk? En undersøgelse af sprogforholdene i en flersproget sydslesvigsk kommune i 1973. 173 s. 1975.
11. Anders Ture Lindstrøm: Landet Slesvig-Holstens politiske historie i hovedtræk 1945-1954. 200 s. 1975.
12. Barn og ung i Flensborg 1920-1945. Red. af Lars Schubert og Johann Runge. 335 s. 1977.
13. Paul Tappe: Det gamle Læk i billeder og tekst. 119 s. 1977.
14. Egermørke bys historie. Red. af Harald Jørgensen, Frants Thygesen og O. M. Olesen. 291 s. 1980.
15. Jane Bossen/Helge Krempin: Granit i Angel. Romansk stenhuggerkunst i et sydslesvigsk landskab. 93 s. 1980.
16. Carsten R. Mogensén: Dansk i hagekorsets skygge. Det tredje rige og det danske mindretal i Sydslesvig 1933-1939. 444 s. 1981.
17. Johann Runge: Sønderjyden Christian Paulsen. Et slesvigsk levnedsløb. 344 s. 1981.
18. Paul Tappe: Det gamle Kær herred i billeder og tekst. 228 s. 1982.
19. Franz Wingender. Mit danske liv. Baggrund og grundlag for en tilværelse som dansk i Sydslesvig 1920-1950. 218 s. 1983.
20. Franz Wingender: Krigens lænker. Dansk sydslesvigsk dagbog 1933-1944. 211 s. 1984.
21. Lars N. Henningsen: Provinsmatadorer fra 1700-årene. 472 s. 1985.
22. Barn og ung i Sydslesvig 1900-1982. 2 bd. Red. af Jørgen Hamre og Johann Runge. 510 s. 1986.
23. Jane Bossen/Helge Krempin: Helligåndskirken i Flensborg 1936-1986. 108 s. 1986.
24. Bjørn Poulsen: Land-By-Marked. To økonomiske landskaber i 1400-tallets Slesvig. 299 s. 1988.
25. Franz Wingender: Modstand i Sydslesvig – før og efter 1945. 207 s. 1988.
26. Ole Ventegodt: Redere, rejser og regnskaber. Et par flensborgske partrederi-regnskaber 1783-1812. 258 s. 1989.
27. Franz Wingender: Generalsekretær Frederik Petersen. En danskhedens repræsentant i Sydslesvig 1923-45. 122 s. 1990.
28. Duborg-Skole-elever i krigens år. På korsvej mellem nødvendighed og frivillighed. 152 s. 1990.
29. W.L. Christiansen: Mit brogede politiske liv. 128 s. 1990.
30. Hans Schultz Hansen: Danskheden i Sydslesvig 1840-1918 – som folkelig og national bevægelse. 434 s. 1990.
31. Lars N. Henningsen og Jørgen Hamre: Dansk biblioteksvirke i Sydslesvig – et bidrag til grænselandets kulturhistorie 1841-1891-1921-1991. 184 s. 1991.
32. W.L. Christiansen: Meine Geschichte der Sozialdemokratischen Partei Flensburg. Sozialdemokraten zwischen Deutsch und Dänisch 1945-1954. 230 s. 1993.

33. Hans Nielsen: Streifzüge durch mein Leben. 219 s. 1994.
34. Gunnar Ryge Petersen: Agtrup danske skole 1946-1981. 113 s. 1995.
35. Lars N. Henningsen: Kirke og folk i Grænselandet. Dansk Kirke i Sydslesvig 1921-1996. 310 s. 1996.
36. Karl Heinz Lorenzen: Holdninger har en pris – en rød sydslesvigsk erindringer fra tre Tyskland. 199 s. 1997.
37. Stine Wiell: Flensborgsamlingen 1852-1864 og dens skæbne. 344 s. 1997.
38. Lars N. Henningsen, Martin Klatt og Jørgen Kühl: SSW. Dansksindet politik i Sydslesvig 1945-1998. 493 s. 1998.
39. Martin Klatt og Jørgen Kühl: SSW – Minderheiten- und Regionalpartei in Schleswig-Holstein. 48 s. 1999.
40. Martin Klatt og Jørgen Kühl: SSW – Mindretals- og regionalparti i Sydslesvig. 48 s. 1999.
41. Marie Meyer: Hjertesprog. Erindringer fra grænselandet. 296 s. 1999 og 2000.
42. Gerret Schlaber: flensborg mellem helstat og kejsertid. Fotos i Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. 146 s. 1999.
43. Dagbøger fra Sydslesvig 1999, udgivet ved Lars N. Henningsen, 232 s. 2000.
44. Martin Klatt: Flygtningene og Sydslesvigs danske bevægelse 1945-1955. 460 s. 2001.
45. Leif Sestoft: Drommen om Danmark. 370 s. 2002.
46. Lars N. Henningsen (red.): Grænselandshistorie gennem 40 år. Studiaafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig 1963-2003, 407 s. 2003.
47. Lars N. Henningsen (udg.): Da Sydslesvig gik af lave. Erindringer fra sindelagskiftets år, 266 s. 2003.
48. Birgitte Herreborg Thomsen: Danske sydslesvigske soldater i Danmark 1940-1945, 236 s. 2003.
49. Axel Johnsen: Dannevirke mænd og Ejderfolk. Den grænsepolitiske opposition i Danmark 1920-1940. 570 s. 2005.
50. Lars N. Henningsen – Johan De Mylius: Hver elsker sin farve. Hertugdømmerne og H. C. Andersen. Jeder liebt seine Farbe. Die Herzogtümer und Hans Christian Andersen. 283 s. 2005.
51. René Rasmussen: Front og bro. Flensborg Avis i spil mellem Danmark og Tyskland 1930-1945. 2 bd. ca. 900 s. 2005.
52. Günter Weitling: Fra Ansgar til Kaftan. Sydslesvig i dansk kirkehistorie 800-1920, ca. 350 s. 2005.

Arkivserien

1. Lars N. Henningsen: Foreningsarkiver i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. 52 s. 1992.
2. Lars N. Henningsen: Danske Kirkebøger i Sydslesvig. 117 s. 1993.
3. Lars N. Henningsen: Personarkiver i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. 80 s. 1993.
4. Johannes Christiansen: Familien Rønnenkamp fra Flensborg – en slægtshistorie fra helstatens dage. 128 s. 1994.
5. Allan Bengtsson og Lars N. Henningsen: Vandrelærere – rejsende i dansk kultur. 204 s. 1996.
6. Private personarkiver: Jacob Kronika (1897-1982). Foreløbig arkivfortegnelse, ved René Rasmussen. 92 s. 1998.
7. Lars N. Henningsen: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. En oversigt. 216 s. 1999.
8. Private personarkiver: Jensen, Jens Nielsen (1879-1962) og hustru Ellen Kirstine, f. Hansen (1888-1967) mejerist, journalist. Foreløbig arkivfortegnelse, ved René Rasmussen. 21 s. 1999.
9. Dansk Generalsekretariat for Sydslesvig og de danske sekretariater. En arkivfortegnelse. 268 s. 2000.
10. Birgitte Herreborg Thomsen: Kort og prospekter i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek. 53 s. 2003.
11. Birgitte Herreborg Thomsen: De slesvigske krige 1848-50 og 1864-tegninger og kort i Arkivet ved Dansk Centralbibliotek. 49 s. 2003.
12. Bonn-Erklæringen og de unge. Elevberetninger fra Duborg-Skolen 2005. Udgivet af Lars N. Henningsen. 57 s. 2005.

Dette lille hæfte præsenterer vurderinger fra to klasser på Duborg-Skolen af deres egen og det danske mindretals virkelighed i 2005 – i 50-året for Bonn Erklæringens underskrivelse.

Eleverne fortæller bl.a. om deres forhold til det omgivende tyske samfund. De belyser, hvordan det er gået med at opfylde et hovedformål for Bonn Erklæringen: »at fremme det fredelige samliv i befolkningen«. De konkluderer at hverken Duborg-Skolen eller mindretallet som sådan i dag er »en ghetto«, som påstået på forsidebilledet.

Samlivet mellem flertal og mindretal har udviklet sig siden 1955 – og det har også følger for mindretallet indadtil.

Bonn-Erklæringen og de unge

Eleveretninger fra Duborg-Skolen 2005

Duborg - Skolen

Ghetto

Dette lille hæfte præsenterer vurderinger fra to klasser på Duborg-Skolen af deres egen og det danske mindretals virkelighed i 2005 – i 50-året for Bonn Erklæringens underskrivelse.

Eleverne fortæller bl.a. om deres forhold til det omgivende tyske samfund. De belyser, hvordan det er gået med at opfylde et hovedformål for Bonn Erklæringen: »at fremme det fredelige samliv i befolkningen«. De konkluderer at hverken Duborg-Skolen eller mindretallet som sådan i dag er »en ghetto«, som påstået på forsidebilledet.

Samlivet mellem flertal og mindretal har udviklet sig siden 1955 – og det har også følger for mindretallet indadtil.

